

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

**LIETUVOS
AUKŠČIAUSIOJO TEISMO**

PRAKTIKOS APŽVALGA

2020 m. birželis

PARENGTA

**LIETUVOS AUKŠČIAUSIOJO TEISMO
TEISĖS TYRIMŲ GRUPĖS**

Pastaba. Šioje apžvalgoje pateikiamos neoficialios Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau – ir LAT) procesinių sprendimų santraukos. Šis dokumentas yra skirtas tik informavimo tikslais. Oficialius ir nesutrumpintus sprendimų tekstus galite rasti LAT interneto svetainėje www.lat.lt.

TURINYS

I. ADMINISTRACINIŲ NUSIŽENGIMŲ BYLOS	4
ANK 120 straipsnio 1 dalies taikymas	4
<i>Dėl bendrovės vadovo pareigos inicijuoti bankroto bylos iškilimą</i>	4
ANK 168 straipsnio 1 dalies taikymas	5
<i>Dėl prekybos alkoholiniais gėrimais tvarkos pažeidimo</i>	5
ANK 646 straipsnio 2 dalies taikymas	7
<i>Dėl termino apeliaciniam skundai paduoti skaičiavimo</i>	7
ANK 666 straipsnio taikymas	8
<i>Dėl teisinės pagalbos išlaidų pripažinimo proceso išlaidomis ir jų priteisimo iš valstybės</i>	8
II. BAUDŽIAMOSIOS BYLOS	9
1. Lietuvos Respublikos baudžiamojo įstatymo taikymas	9
BK 47 straipsnio 2 dalies taikymas	9
<i>Dėl bazinio bausmių ir nuobaudų dydžio nustatymo</i>	9
BK 64¹ straipsnio taikymas	10
<i>Dėl BK 64¹ straipsnio taikymo skiriant bausmę</i>	10
BK 72 straipsnio 5 dalies taikymas	11
<i>Dėl konfiskuotino turto vertės nustatymo</i>	11
2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso įstatymo taikymas	13
BPK 44 straipsnio 7 dalies nuostatų laikymasis	13
<i>Dėl kaltinamojo teisės apklausti liudytojus</i>	13
BPK 58 straipsnio nuostatų laikymasis	14
<i>Dėl teismo (teisėjo) šališkumo</i>	14
BPK 70 straipsnio 1 dalies nuostatų laikymasis	15
<i>Dėl asmens perduoto pagal Europos arešto orderį baudžiamosios atsakomybės ribų</i>	15
BPK 113 straipsnio nuostatų laikymasis	16
<i>Dėl asmens samdančio darbuotojus atsakomybės už žalą, atsiradusią dėl jo darbuotojo kaltės</i>	16
III. CIVILINĖS BYLOS	17
Daiktinė teisė	17
<i>Dėl daikto sulaikymo teisės įgyvendinimo</i>	17
<i>Dėl bendraturčio pirmenybės teisės pirkti valstybei priklausančią dalį</i>	18
Šeimos teisė	19
<i>Dėl priteisto išlaikymo periodinių išmokų indeksavimo</i>	19
<i>Dėl bendravimo su vaiku tvarkos nustatymo</i>	20
Sutarčių teisė	21
<i>Dėl vienašališko vartojimo pirkimo–pardavimo sutarties nutraukimo</i>	21
<i>Dėl valstybinės žemės sklypo nuomos mokesčio nustatymo</i>	22
<i>Dėl vekselio pateikimo apmokėti ir reikalavimų pareiškimo pagal neapmokėtą vekselį atribojimo</i>	23
<i>Dėl apsimestinio sandorio negaliojimo teisinių pasekmių</i>	24
<i>Dėl subrangos sutarties šalių santykių kvalifikavimo</i>	25
Civilinio proceso teisė	27
<i>Dėl turto atidalijimo ginčo kvalifikavimo kaip neturtinio</i>	27
<i>Dėl reikalavimo dėl santuokoje įgyto turto padalijimo teisingumo</i>	27
Bankroto teisė	29
<i>Dėl hipotekos kreditoriaus gautos draudimo išmokos priskyrimo bankroto proceso metu gautoms</i> <i>lėšoms</i>	29
<i>Dėl prievolės atlyginti bankroto administravimo išlaidas pagal ĮBĮ 10 straipsnio 11 dalį prigimties bei</i> <i>paveldėjimo</i>	30
Darbo teisė	31
<i>Dėl darbo sutarties nutraukimo darbdavio valia</i>	31
Vykdomo procesas	32
<i>Dėl išieškojimo eiliškumo, kai išieškojimą iš vieno skolininko kartu vykdo antstolis vykdomojoje byloje</i> <i>ir kita valstybės institucija, turinti teisę išieškojimą vykdyti savarankiškai per Piniginių lėšų apribojimo</i> <i>informacinę sistemą</i>	32

<i>Dėl turto pardavimo skolininko pasiūlytam pirkėjui.....</i>	33
Viešieji pirkimai	34
<i>Dėl ieškovės teisinio suinteresuotumo ginčyti perkančiosios organizacijos sprendimų teisėtumą bei dėl neįprastai mažos kainos pagrindimo.....</i>	34

I. ADMINISTRACINIŲ NUSIŽENGIMŲ BYLOS

ANK 120 straipsnio 1 dalies taikymas

Dėl bendrovės vadovo pareigos inicijuoti bankroto bylos iškėlimą

Apžvelgiamoje administracinio nusižengimo byloje apylinkės teismo nutarimu, kuris apygardos teismo nutartimi buvo paliktas nepakeistas, asmeniui administracinio nusižengimo teiseną pagal ANK 120 straipsnio 1 dalį nutraukta, nesant jo veikoje administracinio nusižengimo požymių, už tai, kad jis, būdamas bendrovės vadovas, laiku neinicijavo šios bendrovės bankroto bylos iškėlimo ir taip pažeidė kreditorės – Valstybinės mokesčių inspekcijos (toliau – ir VMI) – teises. Pagrindiniai teismų motyvai konstatuojant, kad buvusio bendrovės vadovo (asmens, kuriam administracinio nusižengimo teiseną nutraukta) veiksmuose nėra ANK 120 straipsnio 1 dalyje nustatyto nusižengimo požymių, buvo tai, jog pagrindinė šios įmonės kreditorė – VMI įteikė jam pranešimą apie ketinimą kreiptis į apygardos teismą dėl bankroto bylos šiai bendrovei iškėlimo, o tai teismų buvo vertinta kaip aplinkybė, šalinanti būtiną pareigą bendrovės vadovui inicijuoti bankroto bylos iškėlimą. VMI atstovas (pareiškėjas) prašė teismų sprendimus panaikinti ir pripažinti bendrovės vadovą kaltu pagal ANK 120 straipsnio 1 dalį.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija, išnagrinėjusi šią administracinio nusižengimo bylą, konstatavo, kad apylinkės ir apygardos teismai netinkamai taikė ir aiškino ANK 120 straipsnio 1 dalies nuostatas. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad pagal Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo nuostatas, bankroto paskirtis ir tikslas yra ne tik pašalinti nemokią įmonę iš rinkos, bet ir, konstatavus įmonės nemokumą, kuo greičiau apsaugoti nemokios įmonės kreditorių ir pačios įmonės interesus. Dėl to Įmonių bankroto įstatymo normos nustato įmonės vadovui pareigą nedelsiant kreiptis į teismą dėl bankroto bylos nemokiai įmonei iškėlimo. Teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad pareiga kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo įmonės vadovui nustatyta todėl, kad šis subjektas geriausiai žino įmonės finansinę būklę, o pavėluotas bankroto bylos iškėlimas galėtų pažeisti tiek jau esamų įmonės kreditorių (jei toliau didėtų įmonės skolos), tiek naujų kreditorių (jei šie asmenys, nežinodami apie įmonės nemokumą, tiektų jai prekes ir (arba) teiktų paslaugas) interesus. Kad joks delsimas negali būti pateisinamas, matyti ir iš Įmonių bankroto įstatymo 8 straipsnio 4 dalies nuostatų, nurodančių, kad įmonės vadovas ar kiti asmenys pagal kompetenciją privalo atlyginti žalą, kurią įmonė ir (ar) kreditoriai patyrė dėl to, kad įmonės vadovas ar kiti asmenys pagal kompetenciją, esant šio straipsnio 1 dalyje nurodytoms aplinkybėms, nepateikė teismui pareiškimo dėl bankroto bylos iškėlimo ar pavėlavo jį pateikti. Taigi, atsižvelgiant į aptartą teisinį reguliavimą, spręsdami atsakomybės pagal ANK 120 straipsnį klausimą, teismai visų pirma turi nustatyti bendrovės nemokumo atsiradimo momentą. Būtent nuo šio momento ir skaičiuojami Įmonių bankroto įstatymo 8 straipsnio 1 dalyje nurodyti kreipimosi į teismą terminai (nedelsiant, bet ne vėliau kaip per 5 dienas po to, kai įmonė tapo nemoki ir įmonės dalyviai per minimalius įstatymuose arba įmonės steigimo dokumentuose nustatytus terminus dalyvių susirinkimui sušaukti, bet ne vėliau kaip per 40 dienų, nesiėmė priemonių įmonės mokumui atkurti). Iki sueinant šiems terminams nesiimant jokių teisės aktuose nurodytų, anksčiau minėtų veiksmų, atsiranda pagrindas įmonės vadovui (ar kitam asmeniui pagal kompetenciją) taikyti ANK 120 straipsnį. Šiame kontekste teisėjų kolegija nurodė, kad, užuot aiškinęsi įrodinėtinas administracinio nusižengimo aplinkybes, susijusias su bendrovės nemokumo atsiradimo momentu, apylinkės ir apygardos teismai tik akcentavo buvusio šios bendrovės vadovo pareigos kreiptis į teismą

pasibaigimo terminą, nepagrįstai siedami jį su, teismų nuomone, administracinę atsakomybę šalinančia aplinkybe.

Teisėjų kolegija pritarė pareiškėjo argumentams, kad bendrovės vadovo pareigos kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo išnykimas, kai pareiškimą dėl bankroto bylos iškėlimo pateikia kreditorius, nepašalina vadovo atsakomybės už Įmonių bankroto įstatymo 8 straipsnio 1 dalyje nustatytos pareigos neįvykdymą. Papildomai teisėjų kolegija pažymėjo, kad šioje administracinio nusižengimo byloje apylinkės ir apygardos teismai visiškai nepagrįstai kaip vadovo atsakomybę pagal ANK 120 straipsnio 1 dalį šalinančią aplinkybę pripažino net ne patį kreditorės kreipimąsi į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo, o tik įspėjimą bendrovei apie ketinimą tai daryti. Teisėjų kolegija nurodė, kad ANK 120 straipsnio 1 dalyje nurodytas pažeidimas yra trunkamojo pobūdžio – tęsiasi tol, kol egzistuoja Įmonių bankroto įstatymo 8 straipsnio 1 dalyje nustatytos sąlygos ir jo nenutraukia pats asmuo ar kiti asmenys arba išnyksta pareiga įvykdyti veiksmus, kuriuos yra privaloma įvykdyti. Kreditoriui pateikus teismui pareiškimą dėl bankroto bylos iškėlimo, bendrovės vadovui išnyksta pareiga pačiam kreiptis į teismą. Tokiais atvejais kreditoriaus pareiškimo dėl bankroto bylos iškėlimo teismui pateikimo momentas žymi tik ANK 120 straipsnyje nurodyto trunkamojo nusižengimo pabaigą. Tačiau tokia aplinkybė pati savaime nešalina bendrovės vadovo atsakomybės pagal ANK 120 straipsnį, jei kreditorius tokį prašymą pateikia jau po to, kai bendrovės vadovui buvo kilusi pareiga tai padaryti pagal Įmonių bankroto įstatymo 8 straipsnio 1 dalį, nepaisant to, ar bendrovės vadovas žinojo, numanė ar bent galėjo numanyti apie kreditoriaus ketinimus.

Kartu teisėjų kolegija pažymėjo ir tai, kad šioje byloje apygardos teismas, nagrinėdamas pareiškėjo apeliacinį skundą, nenagrinėjo apeliacinio skundo argumentų dėl laikotarpio nustatymo, kada bendrovės vadovui kilo pareiga kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo. Taigi, nebuvo tinkamai nustatomas bendrovės nemokumo atsiradimo momentas, kuris yra svarbus nustatant laikotarpį, nuo kurio bendrovės vadovui kyla Įmonių bankroto įstatymo 8 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta pareiga pateikti pareiškimą teismui dėl bankroto bylos iškėlimo. Taip pat teismai visiškai nevertino ir nemotyvavo, ar veiksmai, kurių ėmėsi bendrovės vadovas (asmuo, kuriam administracinio nusižengimo teisena nutraukta), neturėtų būti laikomi priemonėmis įmonės mokumui atkurti. Vietoj to teismai apsiribojo netinkamu ANK 120 straipsnio 1 dalies aiškinimu, vadovo atsakomybę siedami su jo galimu žinojimu apie kreditorės ketinimus kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo.

Atsižvelgdamas į išdėstytus argumentus, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas panaikino apygardos teismo nutartį ir perdavė administracinio nusižengimo bylą nagrinėti apygardos teismui.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. birželio 3 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-26-719/2020

ANK 168 straipsnio 1 dalies taikymas

Dėl prekybos alkoholiniais gėrimais tvarkos pažeidimo

Šioje administracinio nusižengimo byloje pareiškėja nubausta pagal ANK 168 straipsnio 1 dalį už tai, kad 2019 m. rugpjūčio 2 d. 22.57 val. UAB „M“ priklausančiame naktiniame bare pardavė alkoholinį gėrimą (alų), esant 2019 m. liepos 4 d. Šiaulių miesto savivaldybės tarybos sprendimui dėl prekybos alkoholiniais gėrimais laiko apribojimo, draudžiančiam alkoholiniais gėrimais prekiauti nuo 22.00 iki 8.00 val. Šiaulių miesto viešojo maitinimo vietose.

Teisėjų kolegija, išnagrinėjusi šią administracinio nusižengimo bylą, nurodė, kad ANK 168 straipsnio 1 dalyje nustatyta atsakomybė už mažmeninės prekybos ir viešojo maitinimo vietose dirbančių darbuotojų padarytą mažmeninės prekybos alkoholiniais gėrimais tvarkos ar kitų alkoholinių gėrimų pardavimo, laikymo ir gabenimo reikalavimų pažeidimą, išskyrus šio straipsnio 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 dalyse nurodytus pažeidimus. Ši teisės norma yra blanketinė, t. y. nukreipianti į kitus teisės aktus, todėl ją taikant būtina vadovautis norminiais teisės aktais, reglamentuojančiais prekybos alkoholiniais gėrimais tvarką. Vieni iš tokių teisės aktų yra 1995 m. balandžio 18 d. Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymas ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės

2004 m. gegužės 20 d. nutarimu patvirtintos Didmeninės ir mažmeninės prekybos alkoholio produktais licencijavimo taisyklės (toliau – Taisyklės).

Šioje byloje UAB „M“ priklausančiam barui 2011 m. gegužės 20 d. buvo išduota licencija verstis mažmenine prekyba alkoholiniais gėrimais, kuri suteikė teisę nuo 7.00 val. iki 3.00 val. parduoti alkoholinius gėrimus vartoti vietoje. Licencija išduota neterminuotam laikui. 2013 m. lapkričio 26 d. ši licencija buvo papildyta, nurodant, kad UAB „M“ gali parduoti vietoje vartojamus alkoholinius gėrimus nuo 7.00 val. iki 3.00 val., o nuo 8.00 val. iki 22.00 val. gali parduoti alkoholinius gėrimus ir išsinešti, kitokių apribojimų licencijoje nenustatyta. Šiaulių miesto savivaldybės taryba 2019 m. liepos 4 d. priėmė sprendimą „Dėl prekybos alkoholiniais gėrimais laiko apribojimo“, kuriame nurodyta, kad Šiaulių miesto viešojo maitinimo vietose, tarp jų ir šiai įstaigai, draudžiama prekiauti alkoholiniais gėrimais nuo 22.00 val. iki 8.00 val. Taigi, kaip pažymėjo teisėjų kolegija, nagrinėjamoje byloje, sprendžiant dėl ANK 168 straipsnio 1 dalies taikymo, svarbu nustatyti, kuriuo laikotarpiu licencijos turėtojas (UAB „M“) privalėjo laikytis savivaldybės tarybos nustatyto apribojimo ir ar šis laikotarpis apima 2019 m. rugpjūčio 2 d.

Šiame kontekste teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad Alkoholio kontrolės įstatymo 18 straipsnio 9 dalyje nustatyta, jog savivaldybių tarybos, siekdamos užtikrinti viešąją tvarką ir visuomenės saugumą ir įvertinusios prekybos alkoholiniais gėrimais vietą, gyventojų, bendrųjų, bendruomenių ar jų atstovų, asociacijų ar kitų institucijų raštu pareikštą nuomonę, policijos komisariatų pasiūlymus, turi teisę riboti laiką, kuriuo leidžiama prekiauti alkoholiniais gėrimais, nustatyti vietas ir (ar) teritorijas, kuriose draudžiama prekiauti alkoholiniais gėrimais, neišduoti licencijos verstis mažmenine prekyba alkoholiniais gėrimais. Kartu teisėjų kolegija pažymėjo tai, kad pagal Taisyklių 37 punktą, jeigu savivaldybės taryba, vadovaudamasi Alkoholio kontrolės įstatymo 18 straipsnio 9 dalimi, apriboja licencijos turėtojo prekybos alkoholiniais gėrimais laiką ir jis skiriasi nuo licencijoje nurodyto laiko, licencijos turėtojas, registruotu laišku ar elektroninėmis priemonėmis gavęs savivaldybės vykdomosios institucijos rašytinį pranešimą apie savivaldybės tarybos nustatytą apribojimą, privalo laikytis šio apribojimo nuo rašytinio pranešimo gavimo dienos, jeigu savivaldybės tarybos sprendime nenurodytas vėlesnis šio sprendimo įsigaliojimo terminas.

Taigi, pagal nurodytą teisinį reguliavimą licencijos turėtojas (UAB „M“) privalėjo laikytis Šiaulių savivaldybės tarybos nustatyto apribojimo dėl prekybos alkoholiniais gėrimais laiko nuo to momento, kai registruotu laišku ar elektroninėmis priemonėmis gavo savivaldybės vykdomosios institucijos rašytinį pranešimą apie savivaldybės tarybos nustatytą apribojimą.

Teisėjų kolegija nurodė, kad nagrinėjamoje byloje nėra duomenų, patvirtinančių, kad UAB „M“ iki 2019 m. rugpjūčio 2 d., t. y. kai buvo atlikti veiksmai, kurie policijos pareigūnų ir teismų buvo įvertinti kaip administracinė atsakomybėn patraukto asmens padarytas prekybos alkoholiniais gėrimais taisyklių pažeidimas pagal ANK 168 straipsnio 1 dalį, registruotu laišku ar elektroninėmis priemonėmis buvo informuota apie savivaldybės tarybos nustatytą apribojimą. Priešingai, teismai, nagrinėdami kitas bylas dėl administracinė atsakomybėn patraukto asmens administracinės atsakomybės už prekybą alkoholiniais gėrimais naktiniame bare, kai Šiaulių miesto savivaldybės tarybos sprendimu buvo apribotas prekybos alkoholiniais gėrimais laikas, nustatė, kad apie Šiaulių miesto savivaldybės tarybos 2019 m. liepos 4 d. sprendimą „Dėl prekybos alkoholiniais gėrimais laiko apribojimo“ UAB „M“ elektroniniu paštu buvo informuota tik 2019 m. rugpjūčio 23 d., o registruotas laiškas per kurjerį įteiktas tik 2019 m. rugpjūčio 28 d. Šios teismų nustatytos aplinkybės nėra nuginčytos, todėl jos yra reikšmingos ir nagrinėjamoje byloje. Kartu teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad, kaip matyti iš bylos medžiagos, 2019 m. liepos 4 d. Šiaulių miesto savivaldybės tarybos sprendimas „Dėl prekybos alkoholiniais gėrimais laiko apribojimo“ buvo apskųstas UAB „M“ ir kitų pareiškėjų Regionų apygardos administracinio teismo Šiaulių rūmams. Skundas buvo paduotas 2019 m. liepos 11 d., kas galėtų reikšti, jog UAB „M“ apie Šiaulių miesto savivaldybės tarybos 2019 m. liepos 4 d. sprendimą žinojo. Tačiau tai nepaneigia savivaldybės vykdomosios institucijos pareigos apie savivaldybės tarybos nustatytą apribojimą tinkamai (raštiškai) informuoti licencijos turėtoją, nagrinėjamu atveju UAB „M“. Tik nuo tokios informacijos gavimo licencijos turėtojas privalėjo laikytis nustatytą apribojimų.

Atsižvelgdama į išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija konstatavo, kad pareiškėja, būdama pardavėja, 2019 m. rugpjūčio 2 d. 22.57 val. UAB „M“ priklausančiame naktiniame bare, parduodama alkoholinį gėrimą (alų), licencijos ribojimų ar Šiaulių miesto savivaldybės tarybos 2019 m. liepos 4 d. sprendimo „Dėl prekybos alkoholiniais gėrimais laiko apribojimo“ reikalavimų nepažeidė, taigi jos veiksmuose nėra ANK 168 straipsnio 1 dalyje nurodyto administracinio nusižengimo sudėties. Dėl to Lietuvos Aukščiausiasis Teismas apylinkės ir apygardos teismų sprendimus panaikino ir administracinio nusižengimo teiseną pareiškėjai nutraukė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. birželio 9 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-32-895/2020

ANK 646 straipsnio 2 dalies taikymas

Dėl termino apeliaciniam skundui paduoti skaičiavimo

Apžvelgiamoje administracinio nusižengimo byloje skundžiama apylinkės teismo nutartimi buvo atsisakyta priimti pareiškėjos apeliacinį skundą dėl apylinkės teismo 2019 m. rugpjūčio 28 d. nutarties, kadangi apeliacinis skundas buvo paduotas praleidus 20 kalendorinių dienų skundo padavimo terminą, o prašymas atnaujinti terminą nepaduotas. Apygardos teismas administracinėn atsakomybėn patraukto asmens atstovės atskirojo skundo netenkino ir paliko galioti skundžiamą apylinkės teismo nutartį nepakeistą.

Teisėjų kolegija sprendė, kad abiejų instancijų teismai neteisingai nustatė, jog administracinėn atsakomybėn patraukto asmens apeliacinis skundas buvo paduotas praleidus ANK 646 straipsnio 2 dalyje nustatytą skundo padavimo terminą. Teisėjų kolegija pirmiausia pažymėjo tai, kad pagal ANK 646 straipsnio 2 dalį apeliacinis skundas gali būti paduotas per 20 kalendorinių dienų nuo pirmosios instancijos teismo nutarimo (nutarties) administracinio nusižengimo byloje kopijos (nuorašo) išsiuntimo ar išdavimo dienos. Taigi įstatymas nustato du teismo nutarimo (nutarties) įteikimo administracinės bylos proceso dalyviams būdus – išsiuntimą ir išdavimą. Pagal šią normą apskundimo terminas skaičiuojamas priklausomai nuo to, kuriuo būdu buvo pasinaudota įteikiant skundžiamą teismo dokumentą administracinio nusižengimo teisejoje dalyvaujančiam asmeniui, tačiau nustatytas 20 dienų terminas neturi esmingai sutrumpėti dėl įteikimo būdo, nes tik tokiu būdu yra užtikrinama įstatyme įtvirtinta garantija sudaryti sąlygas tinkamai per nustatytą terminą apsispręsti dėl apeliacijos pateikimo ir paruošti teisinius argumentus apeliaciniam skundui. Todėl įtraukus dokumento perdavimo procedūrą siuntėjui į apskundimo terminą gali esmingai sutrumpėti įstatymu nustatyta garantija pasiruošti apeliaciniam procesui.

Teisėjų kolegija pažymėjo, kad byloje nėra ginčo, jog apeliacinio skundo padavimo termino pradžia pagal ANK 646 straipsnio 2 dalį turėjo būti skaičiuojama nuo skundžiamos 2019 m. rugpjūčio 28 d. nutarties kopijos išsiuntimo dienos, kadangi administracinėn atsakomybėn patrauktas asmuo ir jo interesams pirmosios instancijos teisme atstovavęs advokatas skelbiant apylinkės teismo 2019 m. rugpjūčio 28 d. nutartį nedalyvavo. Be to, atsižvelgiant į tai, kad administracinėn atsakomybėn patrauktas asmuo su advokatu nebuvo sudaręs sutarties dėl jo atstovavimo surašant apeliacinį skundą ir byloje nebuvo gautas šio advokato apeliacinis skundas, aplinkybė, kad apylinkės teismo 2019 m. rugpjūčio 28 d. nutarties kopija elektroniniu paštu 2019 m. rugpjūčio 29 d. buvo išsiųsta šiam advokatui, nėra teisiškai reikšminga sprendžiant klausimą dėl apeliacinio apskundimo termino pradžios nustatymo. Kartu teisėjų kolegija pritarė pareiškėjos argumentams, kad, kaip matyti iš bylos duomenų, faktiškai teismo 2019 m. rugpjūčio 28 d. nutartis administracinėn atsakomybėn patrauktam asmeniui registruotu paštu buvo išsiųsta 2019 m. rugsėjo 2 d., o ne 2019 m. rugpjūčio 29 d., kaip nustatė teismai.

Šiame kontekste teisėjų kolegija pažymėjo, kad ANK nėra nustatyto teisinio reguliavimo dėl terminų skaičiavimo, dėl to jiems skaičiuoti taikoma teisės analogija su Baudžiamojo proceso kodekso normomis. BPK 100 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad baudžiamojo proceso terminai skaičiuojami valandomis, dienomis ir mėnesiais; skaičiuojant terminus, neįskaitoma valanda ir diena, kuria prasideda terminas. Kadangi 2019 m. rugpjūčio 28 d. nutartis administracinėn atsakomybėn

patrauktam asmeniui buvo išsiųsta 2019 m. rugsėjo 2 d., 20 dienų termino apeliaciniam skundui paduoti pradžia yra 2019 m. rugsėjo 3 d., pabaiga – 2019 m. rugsėjo 22 d. Pagal BPK 100 straipsnio 4 dalį, jeigu terminas pasibaigia ne darbo dieną, paskutine termino diena laikoma pirmoji po jos einanti darbo diena. Kadangi 2019 m. rugsėjo 22 d. buvo ne darbo (sekmadienis), skundo padavimo termino pabaiga yra 2019 m. rugsėjo 23 d. Administracinėn atsakomybėn patraukto asmens apeliacinis skundas paštu buvo išsiųstas 2019 m. rugsėjo 23 d., teisme gautas 2019 m. rugsėjo 27 d. Terminas nelaikomas praleistu, jeigu skundas ar kitoks dokumentas iki termino pabaigos įteiktas paštui (BPK 101 straipsnio 1 dalis). Be to, teisėjų kolegija pažymėjo, kad administracinėn atsakomybėn patraukto asmens atstovė apeliacinį skundą taip pat išsiuntė elektroniniu paštu 2019 m. rugsėjo 23 d., tik skundo priedus – 2019 m. rugsėjo 24 d. 00.36 val., o teisme skundas gautas 2019 m. rugsėjo 24 d. Pagal ANK 574 straipsnį, jeigu procesiniai dokumentai išsiųsti elektroninių ryšių priemonėmis iki paskutinės termino dienos dvidešimt ketvirtos valandos nulis minučių, procesinis terminas nelaikomas praleistu. Teisėjų kolegijos vertinimu, pirmosios instancijos teismas, neatsižvelgdamas į tai, kad administracinėn atsakomybėn patraukto asmens apeliacinis skundas buvo įteiktas paštui ir perduotas elektroninio ryšio priemonėmis 2019 m. rugsėjo 23 d., neteisingai nurodė, kad apeliacinis skundas buvo paduotas 2019 m. rugsėjo 24 d., t. y. skundo gavimo teisme elektroninio ryšio priemonėmis dieną. Teisėjų kolegija padarė išvadą, kad administracinėn atsakomybėn patraukto asmens apeliacinis skundas paduotas nepraleidus skundo padavimo termino.

Teisėjų kolegija, remdamasi tuo, kas išdėstyta, konstatavo, kad apylinkės teismas netinkamai taikė ANK 646 straipsnio 2 dalį, suvaržė administracinėn atsakomybėn patraukto asmens teisę kreiptis į teismą apeliacine tvarka, dėl to skundžiamas teismų nutartis panaikino ir administracinio nusižengimo bylą su administracinėn atsakomybėn patraukto asmens paduotu apeliaciniu skundu perdavė nagrinėti apeliacine tvarka apygardos teismui.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. birželio 4 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-29-697/2020

ANK 666 straipsnio taikymas

Dėl teisinės pagalbos išlaidų pripažinimo proceso išlaidomis ir jų priteisimo iš valstybės

Apžvelgiamoje administracinio nusižengimo byloje apygardos teismas, nutarimu panaikinęs apylinkės teismo nutarimą ir nutraukęs administracinio nusižengimo teiseną, kartu tenkino asmens, kuriam administracinio nusižengimo teiseną nutraukta, prašymą ir, vadovaudamasis ANK 666 straipsniu, BPK 103 straipsnio 6 dalimi ir 105 straipsniu, priteisė jam 400 Eur proceso išlaidų, kurias sudarė suma (teismo sumažinta), šio asmens sumokėta advokatui už byloje suteiktas teisines paslaugas, iš valstybės lėšų teisės aktų nustatyta tvarka. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas sprendė, kad toks teismo sprendimas neatitinka įstatymo reikalavimų.

Teisėjų kolegija pažymėjo, kad ANK nėra specialių normų, reguliuojančių proceso išlaidų ir advokato darbo apmokėjimo klausimus, tačiau ANK 666 straipsnyje nustatyta, kad administracinių nusižengimų bylų nagrinėjimo teisme išlaidoms atlyginti *mutatis mutandis (su tam tikrais pakeitimais)* taikomos BPK nuostatos. BPK 103 straipsnyje nustatyta, kas sudaro proceso išlaidas, tuo tarpu advokato darbo apmokėjimas reguliuojamas specialiosios normos (BPK 106 straipsnis), todėl baudžiamosiose ir administracinių nusižengimų bylose proceso išlaidomis BPK 103 straipsnio prasme nepripažintinas. Remiantis BPK 106 straipsniu, kai įtariamajam, kaltinamajam ar nuteistajam buvo paskirta valstybės garantuojama teisinė pagalba, advokatui apmokama įstatymo, reglamentuojančio valstybės garantuojamos teisinės pagalbos teikimą, nustatyta tvarka. Kitais atvejais advokatui moka įtariamasis, kaltinamasis ar nuteistasis arba jų pavedimu ar sutikimu – kiti asmenys. Pripažinęs kaltinamąjį kaltu, teismas, priimdamas nuosprendį, turi teisę nuspręsti iš kaltinamojo išieškoti nukentėjusiojo ir civilinio ieškovo turėtas išlaidas advokato, kuris dalyvavo byloje kaip nukentėjusiojo ar civilinio ieškovo atstovas, paslaugoms apmokėti.

Remdamasi pirmiau nurodytu teisiniu reguliavimu teisėjų kolegija pažymėjo, kad teismų praktikoje išaiškinta, jog išteisintojo turėtų išlaidų, patirtų pačiam savo nuožiūra pasikviesto

(pasirinkto) gynėjo advokato paslaugoms apmokėti, atlyginimas (apmokėjimas) nepriteistinas nei iš nukentėjusiojo, nei iš valstybės. Tokias išlaidas advokato teisinėms paslaugoms atlyginti, kaip tai nustatyta BPK 106 straipsnio 1 dalyje, apmoka pats proceso dalyvis, kuris savo nuožiūra pasikvietė gynėją ginti jo teisių ir teisėtų interesų baudžiamajame procese. Kita vertus, įstatymai neužkerta kelio išteisintajam siekti jam padarytos žalos (įskaitant ir patirtas išlaidas teisei pagalbai) atlyginimo kitu procesiniu būdu. Antai išteisintasis, remdamasis Lietuvos Respublikos žalos, atsiradusios dėl valdžios institucijų neteisėtų veiksmų, atlyginimo ir atstovavimo valstybei ir Lietuvos Respublikos Vyriausybei įstatymu, turi teisę kreiptis į Lietuvos Respublikos teisingumo ministeriją dėl žalos, atsiradusios dėl neteisėto nuteisimo, neteisėto kardomojo kalinimo (suėmimo), neteisėto sulaikymo, neteisėto procesinių prievartos priemonių pritaikymo, neteisėto administracinės nuobaudos – arešto paskyrimo, atlyginimo ne teismo tvarka. Žala, atsiradusi dėl neteisėto nuteisimo, suėmimo, sulaikymo, procesinės prievartos priemonių pritaikymo, neteisėto administracinės nuobaudos – arešto paskyrimo, gali būti atlyginama ir Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.272 straipsnio 1 dalyje nustatytu pagrindu.

Taigi teisėjų kolegija konstatavo, kad nagrinėjamoje administracinio nusižengimo byloje apeliacinės instancijos teismas, priteisdamas asmeniui, kuriam administracinio nusižengimo teiseną nutraukta, 400 Eur, išleistų advokato darbui apmokėti, sumą iš valstybės lėšų, priėmė įstatymo turiniui prieštaraujantį procesinį sprendimą. Kartu teisėjų kolegija atkreipė dėmesį ir į tai, kad rezoliucinėje dalyje klaidinančiai nurodyta, jog ši suma priteisiama teisės aktų nustatyta tvarka.

Atsižvelgdama į išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija panaikino apygardos teismo nutartį ir priėmė naują nutartį, kuria prašymą dėl proceso išlaidų priteisimo atmetė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. birželio 30 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-35-788/2020

II. BAUDŽIAMOSIOS BYLOS

1. Lietuvos Respublikos baudžiamojo įstatymo taikymas

BK 47 straipsnio 2 dalies taikymas

Dėl bazinio bausmių ir nuobaudų dydžio nustatymo

Šioje baudžiamojoje byloje buvo sprendžiamas BK 47 straipsnio 2 dalies taikymo klausimas vertinant, ar apeliacinės instancijos teismas, pagal BK 227 straipsnio 2 dalį paskirdamas nuteistajam bausmę – baudą, teisingai nustatė MGL dydį.

Teisėjų kolegija pažymėjo, kad Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos išmokų atskaitos rodiklių ir bazinio bausmių ir nuobaudų dydžio nustatymo įstatymo (2016 m. birželio 29 d. įstatymo redakcija) 3 straipsnio 1 ir 2 dalyse nurodyta, kad bazinis bausmių ir nuobaudų dydis – rodiklis, taikomas nusikalstamoms veikoms ir administraciniams teisės pažeidimams kvalifikuoti bei bausmių ir nuobaudų dydžiams apibrėžti ir apskaičiuoti; bazinį bausmių ir nuobaudų dydį tvirtina Vyriausybė. To paties įstatymo 4 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad teisės aktuose, reglamentuojančiuose nusikalstamų veikų ir administracinių teisės pažeidimų kvalifikavimą bei bausmių ir nuobaudų dydžių apibrėžimą ir apskaičiavimą, vartojamas rodiklis „minimalusis gyvenimo lygis“, arba MGL, yra tapatus ir lygus baziniam bausmių ir nuobaudų dydžiui. Kartu teisėjų kolegija nurodė, kad nuoseklioje kasacinės instancijos teismo praktikoje pripažįstama, jog MGL yra ekonominis rodiklis, vienas iš valstybės nustatytų minimalių dydžių. Kadangi minimalių ekonominių socialinių dydžių nustatymas nepriskiriamas baudžiamojo įstatymo reglamentavimo sričiai, todėl BK 3 straipsnyje įtvirtintos baudžiamojo įstatymo galiojimo laiko atžvilgiu nuostatos netaikomos MGL dydį nustatančioms teisės normoms. Taigi šie dydžiai vertinami atsižvelgiant į tai, kokie jie buvo veikos padarymo metu.

Šioje byloje nuteistasis jam inkriminuotą BK 227 straipsnio 2 dalyje nustatytą nusikalstamą veiką padarė 2017 m. gruodžio 22 d. Apeliacinės instancijos teismas, atsižvelgdamas į bausmei skirti

reikšmingų aplinkybių visumą, pagal BK 227 straipsnio 2 dalį jam paskyrė minimalią 100 MGL dydžio baudos bausmę (BK 47 straipsnio 3 dalies 3 punktas). Veikos padarymo metu pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014 m. rugsėjo 3 d. nutarimą Nr. 897 1 MGL buvo lygus 37,66 Eur. Taigi, anot teisėjų kolegijos, šis MGL dydis turėjo būti taikomas ir apskaičiuojant nuteistajam pagal BK 227 straipsnio 2 dalį skirtiną baudą. Tuo tarpu, kaip matyti iš apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio rezoliucinės dalies, apeliacinės instancijos teismas nuteistajam paskirtą 100 MGL dydžio baudą laikė atitinkančia 5000 Eur. Taigi apeliacinės instancijos teismas apskaičiuodamas baudos dydį nepagrįstai vadovavosi 2018 m. sausio 1 d. įsigaliojusių Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2017 m. rugpjūčio 30 d. nutarimu Nr. 707, kuriuo buvo patvirtintas bazinis bausmių ir nuobaudų dydis – 50 Eur. Teisėjų kolegija pabrėžė, kad, kaip minėta, pagal aptartą teisinį reglamentavimą MGL dydis nustatomas toks, koks buvo veikos padarymo metu, todėl nagrinėjamu atveju apeliacinės instancijos teismas, taikydamas MGL dydį, galiojusį ne nusikalstamos veikos padarymo metu, o nustatytą vėlesniu Vyriausybės nutarimu, netinkamai pritaikė baudžiamąjį įstatymą.

Atsižvelgdama į išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija pakeitė apeliacinės instancijos teismo nuosprendį, nustatydama, kad šio teismo nuosprendžiu nuteistajam pagal BK 227 straipsnio 2 dalį paskirta 100 MGL dydžio bauda yra 3766 Eur.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. birželio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-88-303/2020

BK 64¹ straipsnio taikymas

Dėl BK 64¹ straipsnio taikymo skiriant bausmę

Apžvelgiama baudžiamoji byla pirmosios instancijos teisme buvo išnagrinėta viena iš trijų BK 64¹ straipsnyje nurodytų proceso formų – atlikus sutrumpintą įrodymų tyrimą (BPK 273 straipsnis), taip pat konstatuotas nuteistojo prisipažinimas ir gailėjimasis dėl padarytų nusikalstamų veikų kaip jo atsakomybę lengvinanti aplinkybė (BK 59 straipsnio 1 dalies 2 punktas). Atitinkamai teismas, nustatęs BK 64¹ straipsnio taikymo sąlygų visumą, tuo pačiu nuosprendžiu nuteistajam paskirtą bausmę sumažino vienu trečdaliu ir paskyrė galutinę subendrintą bausmę – vienerius metus keturis mėnesius laisvės atėmimo, taip pat į bausmės laiką įskaičiavo laiką, per kurį buvo taikytas sulaikymas. Apeliacinės instancijos teismas, išnagrinėjęs bylą pagal nuteistojo apeliacinį skundą, nuteistojo nusikalstamą veiką perkvalifikavo iš BK 138 straipsnio 2 dalies 5 punkto į BK 138 straipsnio 1 dalį, ir, vadovaudamasis BK 64¹ straipsnio 1, 2 dalimis, paskirtą subendrintą bausmę sumažino vienu trečdaliu ir galutinę bausmę skyrė laisvės atėmimą vieneriems metams. Prokuroro paduotame kasaciniame skunde, be kita ko, buvo nurodoma, kad apeliacinės instancijos teismas, išnagrinėjęs bylą pagal nuteistojo apeliacinį skundą ir atlikęs įrodymų tyrimą pirmosios instancijos teismo nustatytoms faktinėms aplinkybėms patikrinti, nepagrįstai taikė BK 64¹ straipsnį ir be pagrindo vienu trečdaliu sumažino nuteistajam paskirtą subendrintą bausmę.

Išplėstinė septynių teisėjų kolegija pirmiausia pažymėjo tai, kad BK 64¹ straipsnio nuostatų taikymas pirmosios instancijos teisme negali reikšti atsakomybėn traukiamo asmens teisės skūsti, jo manymu, neteisėtus ir nepagrįstus teismų baigiamuosius aktus suvaržymo. Teisės apskūsti teismo nuosprendį apeliacine tvarka realizavimas savaime negali suponuoti BK 64¹ straipsnio nuostatų taikymo panaikinimo. Priešingas išaiškinimas yra nesuderinamas su konstitucine teise į tinkamą teismo procesą, taip pat neišplaukia iš BK ar BPK nuostatų. Tokiais atvejais dėl BK 64¹ straipsnyje nustatytos galimybės nuteistajam sumažinti bausmę įgyvendinimo apeliacinės instancijos teisme sprendžiama atsižvelgiant į apeliacinio skundo padavimo pagrindus ir motyvus, apelianto prašymus ir pan. Šių aplinkybių visumos vertinimas turi suponuoti išvadą, kad vis dar yra neišnykusios anksčiau minėtos BK 64¹ straipsnio taikymo sąlygos.

Nagrinėjamoje byloje apeliacinis skundas dėl pirmosios instancijos teismo nuosprendžio nesutinkant su teismo nustatytomis faktinėmis aplinkybėmis, padarytų nusikalstamų veikų kvalifikavimu ir paskirta bausme buvo paduotas tik nuteistojo. Išplėstinė septynių teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad nagrinėdamas bylą pagal nuteistojo skundą, apeliacinės instancijos teismas

negalėjo pabloginti apelianto teisinės padėties, t. y. priimti tokio sprendimo, kuris apeliantui būtų mažiau palankus nei jo skundžiamas pirmosios instancijos teismo nuosprendis. Šių iš *non reformatio in peius* (*draudimo pabloginti skundą padavusio asmens teisinę padėtį*) principo kylančių reikalavimų, kai byloje yra paduotas tik nuteistojo apeliacinis skundas, negali paneigti prokuroro išreikštas prašymas bloginti nuteistojo padėtį apeliacinės instancijos teisme, jei byloje nepaduotas toks jo apeliacinis skundas. Laikantis *non reformatio in peius* principo, nuteistojo padėtis dėl jo paduoto skundo taip pat negali būti bloginama išnagrinėjus kasacinę bylą pagal prokuroro paduotą kasacinį skundą. Minėtų reikalavimų turi būti paisoma sprendžiant ir BK 64¹ straipsnio taikymo klausimą.

Išplėstinė septynių teisėjų kolegija pažymėjo, kad nagrinėjamoje byloje, sprendžiant dėl BK 64¹ straipsnio taikymo galimybių, kai byloje yra paduotas tik nuteistojo apeliacinis skundas, išlieka aktuali šiame BK straipsnyje įtvirtintų sąlygų, sudarančių galimybes apeliacinės instancijos teismui, skiriant bausmę, ją sumažinti vienu trečdaliu, nustatymo svarba. Kaip nurodyta pirmiau, BK 64¹ straipsnio taikymą byloje lemia, be kita ko, tai, ar asmuo prisipažįsta esąs kaltas. Asmens prisipažinimas kalto sietinas su tokia asmens pozicija ne tik ikiteisminio tyrimo ar (ir) bylos nagrinėjimo pirmosios instancijos teisme metu, bet taip pat, esant paduotam apeliaciniam skundui, apeliacinės instancijos teisme. Išplėstinė septynių teisėjų kolegija pažymėjo, kad pirmosios instancijos teismas nagrinėjamoje byloje, konstatavęs BK 64¹ straipsnyje nustatytų sąlygų visumą, pagrįstai nuteistajam skiriamą bausmę sumažino vienu trečdaliu. Taip pat apeliacinės instancijos teismas pagrįstai priėjo prie išvados, kad nuteistasis paduotame apeliaciniame skunde, skirtingai nei pirmosios instancijos teisme, savo kaltę pripažino tik iš dalies (be kita ko, neigė esmines įvykio aplinkybes), ginčijo padarytų nusikalstamų veikų kaltės formą; dėl tokios nuteistojo pozicijos pasikeitimo apeliacinės instancijos teisme tenkintas jo prašymas atnaujinti ir atlikti įrodymų tyrimą. Atsižvelgiant į tai, apeliacinės instancijos teismui perkvalifikavus nuteistojo padarytą veiką iš BK 138 straipsnio 2 dalies 5 punkto į 138 straipsnio 1 dalį ir skiriant naują subendrintą bausmę už visas nuteistojo padarytas nusikalstamas veikas nebeliko visumos sąlygų taikyti BK 64¹ straipsnio nuostatas. Kartu išplėstinė septynių teisėjų kolegija pažymėjo ir tai, kad dėl nagrinėjamoje byloje susidariusios situacijos apeliacinės instancijos teismas, nustatęs išnykusią BK 64¹ straipsnio taikymo sąlygą – asmens prisipažinimą, savo sprendimą naikinti šio BK straipsnio taikymą turėjo suderinti ir su minėtais iš *non reformatio in peius* principo kylančiais reikalavimais.

Taigi, išplėstinė septynių teisėjų kolegija konstatavo, kad apeliacinės instancijos teismas padarė nepagrįstą išvadą dėl BK 64¹ straipsnio nuostatų taikymo ir nesant tam sąlygų nuteistajam naujai paskirtą bausmę sumažino vienu trečdaliu, dėl to netinkamai taikė baudžiamąjį įstatymą.

Atsižvelgdama į išdėstytus argumentus, išplėstinė septynių teisėjų kolegija pakeitė apeliacinės instancijos teismo nuosprendį panaikindama apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio dalį, kuria taikant BK 64¹ straipsnį asmeniui paskirta galutinė subendrinta bausmė, ir galutinę subendrintą bausmę sumažindamas iki vienerių metų keturių mėnesių laisvės atėmimo.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. birželio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-71-458/2020

BK 72 straipsnio 5 dalies taikymas

Dėl konfiskuotino turto vertės nustatymo

Šioje baudžiamojoje byloje kasacinis teismas sprendė klausimą dėl BK 72 straipsnio 5 dalies taikymo, t. y. ar konfiskuotino turto (automobilio, kuriuo padaryta BK 281 straipsnio 7 dalyje nurodyta nusikalstama veika, ir priklausančio tretiesiems asmenims) vertė turi būti nustatoma su PVM ar be PVM.

Išplėstinė septynių teisėjų kolegija, patikrinusi skundžiamą apeliacinės instancijos teismo nutartį teisės taikymo aspektu, padarė išvadą, kad apeliacinės instancijos teismas, nusprendęs, kad konfiskuotino turto (automobilio) vertė turi būti nustatoma be PVM, padarė fakto vertinimo klaidą

(BPK 20 straipsnio 5 dalis) ir netinkamai aiškino bei pritaikė baudžiamąjį įstatymą (BK 72 straipsnio 5 dalis).

Išplėstinė septynių teisėjų kolegija pirmiausia pažymėjo tai, kad nagrinėjamoje byloje sprendžiant klausimą, kokia pinigų suma (automobilio kaina su PVM ar be PVM) atitinka konfiskuotino turto vertę (BK 72 straipsnio 5 dalis), būtina analizuoti teisės aktus, susijusius su turto vertės nustatymu. Kartu išplėstinė teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad teisės aktuose nėra pateikiamos vieningos turto vertės definicijos. Aptariant turto vertę kaip tapačios sąvokos yra vartojama „turto rinkos kaina“, „turto mokestinė vertė“, „turto tikroji vertė“, „turto rinkos vertė“ ir pan. Vis dėlto, sistemiškai aiškindama kasacinėje nutartyje išdėstytas teisės aktų nuostatas, išplėstinė teisėjų kolegija, konstatavo, kad tiek rinkos kaina, tiek rinkos vertė rodo tą pinigų sumą, už kurią galėtų būti parduodamas turtas (kurią mokėtų pirkėjas). Todėl, konfiskuotinos transporto priemonės (automobilio) vertei apskaičiuoti taikant šį rinkos vertės kriterijų, automobilio vertę atitinka pinigų suma (kaina), už kurią galėtų būti įsigytas (parduotas) analogiškas automobilis rinkoje. Automobilio rinkos vertė rodo tą pinigų sumą, kurią už analogišką automobilį realiai mokėtų pirkėjas (pirkėjo mokama reali automobilio pardavimo kaina rinkoje), o į pirkėjo mokamą kainą yra įskaičiuotas ir PVM. Nagrinėjamų aplinkybių kontekste išplėstinė teisėjų kolegija pažymėjo, kad nustatant konfiskuotino turto vertę atitinkančią pinigų sumą (BK 72 straipsnio 5 dalis) nėra aktualios PVM įstatymo nuostatos, susijusios su konfiskuotino turto apmokestinimu PVM, kaip skundžiamoje nutartyje konstatavo apeliacinės instancijos teismas. Šios teisės normos taikytinos skirtingu (specifiniu) ir tik baudžiamajai teisei svarbiu aspektu, tai yra apskaičiuojant, kokia yra reali transporto priemonės (t. y. konfiskuotino automobilio) rinkos kaina (vertė). Juolab kad įrankių (priemonių) vertės išieškojimu, be kita ko, siekiama, kad nebūtų sąmoningai panaudoti kitiems asmenims priklausantys daiktai, taip išvengiant jų konfiskavimo rizikos. Įgyvendinant šiuos baudžiamojo poveikio priemonės tikslus svarbu yra tai, kad automobilio rinkos vertė ir išieškotina pinigų suma sutaptų. Kartu toks vertinimas leidžia užtikrinti proceso dalyvių (asmenų) lygybės prieš įstatymą principą, t. y. išvengti situacijos, kai asmuo (automobilio savininkas), kurio automobilis konfiskuotas, atsiduria blogesnėje padėtyje nei asmuo, iš kurio išieškoma tokio turto kaina be PVM. Išplėstinė septynių teisėjų kolegija pažymėjo ir tai, kad pagal teisės aktų nustatytą tvarką konfiskuota transporto priemonė yra realizuojama tokia kaina, į kurią yra įskaičiuotas PVM, tačiau, realizavus konfiskuotą automobilį, gautas PVM buvusiam automobilio savininkui negražinamas. Be to, turto konfiskavimas ir konfiskuotino turto vertę atitinkančios pinigų sumos išieškojimas pagal savo pobūdį yra labai panašūs veiksmai ir neturi jokių ypatingų požymių, dėl kurių toks skirtumas tarp minėtų asmenų (konfiskuotos transporto priemonės buvusio savininko ir kaltininko, iš kurio išieškoma konfiskuotinos transporto priemonės vertę atitinkanti pinigų suma) būtų objektyviai pateisinamas.

Išplėstinė septynių teisėjų kolegija padarė išvadą, kad apeliacinės instancijos teismas skundžiamoje nutartyje neteisingai konstatavo, kad konfiskuotino turto vertė (BK 72 straipsnio 5 dalis) turi būti nustatoma be PVM, vadovaujantis PVM įstatymo nuostatomis dėl PVM objekto, apmokestinamų asmenų, prievolės skaičiuoti ir mokėti į valstybės biudžetą PVM ir kt., bei nepagrįstai nusprendė tokią konfiskuotino automobilio vertę atitinkančią pinigų sumą išieškoti. Tuo tarpu pirmosios instancijos teismas konfiskuotino turto vertę nustatė teisingai, teisės taikymo klaidos nepadarė ir pagrįstai tokią vertę atitinkančią pinigų sumą priteisė iš asmens, atleisto nuo baudžiamosios atsakomybės.

Atsižvelgdama į išdėstytus argumentus, išplėstinė septynių teisėjų kolegija panaikino apeliacinės instancijos teismo nutartį ir paliko galioti pirmosios instancijos teismo nuosprendį be pakeitimų.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. birželio 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-12-495/2020

2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso įstatymo taikymas

BPK 44 straipsnio 7 dalies nuostatų laikymasis

Dėl kaltinamojo teisės apklausti liudytojus

Kasaciniame skunde buvo teigiama, kad nuteistasis nedalyvavo nukentėjusiosios ir tam tikrų liudytojų apklausoje ikiteisminio tyrimo metu ir bylą nagrinėjant pirmosios instancijos teisme, taip pažeidžiant kaltinamojo teises pačiam apklausti liudytojus arba prašyti, kad liudytojai būtų apklausti, dalyvauti tiriant įrodymus ir užduoti klausimus. Anot kasatoriaus, apeliacinės instancijos teismas šios klaidos neištaisė. Nukentėjusiosios ikiteisminio tyrimo metu duoti parodymai nei pirmosios, nei apeliacinės instancijos teisme nebuvo ištirti. Minėti liudytojai pirmosios instancijos teisme nurodė, kad neprisimena visų aplinkybių ir tvirtina savo ikiteisminio tyrimo metu duotus parodymus, tačiau šie parodymai teisme nebuvo perskaityti, teismas jų neanalizavo ir nevertino.

Kasacinis teismas nurodė, kad BPK 44 straipsnio 7 dalyje, Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – Konvencija) 6 straipsnio 3 dalies d punkte įtvirtinta kaltinamojo teisė apklausti kaltinimo liudytojus arba turėti galimybę, kad šie liudytojai būtų apklausti, yra vienas teisės į teisingą bylos nagrinėjimą, įtvirtintos Konvencijos 6 straipsnio 1 dalyje, taip pat BPK 44 straipsnio 5 dalyje, aspektų. Konvencijos 6 straipsnio 3 dalies d punkte įtvirtintas principas, pagal kurį, prieš nuteisiant kaltinamąjį, visi jį kaltinantys įrodymai paprastai turi būti jam dalyvaujant pateikti viešame teismo posėdyje, siekiant užtikrinti rungtynišką bylos svarstymą. Šio principo išimtys yra galimos, tačiau jos turi nepažeisti gynybos teisių, kurios paprastai reikalauja, kad kaltinamajam būtų suteikta pakankama ir tinkama galimybė ginčyti prieš jį liudijančio liudytojo parodymus bei pateikti liudytojui klausimų arba tuo metu, kai jis duoda parodymus, arba vėlesnėje proceso stadijoje. Teisėjų kolegija nurodė ir tai, kad vienas klausimų pateikimo liudytojui tikslų yra patikrinti jo parodymus, siekiant atskleisti bet koki jų nenuoseklumą. Teisė apklausti kaltinimo liudytojus ar teisė į tai, kad šie liudytojai būtų apklausti, yra teisės į teisingą procesą garantija ne tik dėl to, kad ja siekiama užtikrinti kaltinimo ir gynybos šalių lygybę, bet ir dėl to, kad ji suteikia gynybai ir teisminei sistemai esminę priemonę kaltinančių parodymų tikrumui ir patikimumui, kartu ir kaltinimo pagrįstumui patikrinti.

Teisėjų kolegija pažymėjo, kad iš byloje esančių duomenų matyti, kad baudžiamosios bylos nagrinėjimas pirmosios instancijos teisme, neatvykus dėl ligos kaltinamajam, buvo atidėtas, todėl vadovaudamasis BPK 266 straipsnio 3 dalimi pirmosios instancijos teismas apklausė į teismo posėdį atvykusius nukentėjusiąją ir liudytojus. Posėdyje taip pat dalyvavo kaltinamojo gynėja, kuri uždavė klausimus nukentėjusiajai ir liudytojams, tačiau pats kaltinamasis dėl nedalyvavimo teismo posėdyje tokios galimybės neturėjo. Kitame teisiamejame posėdyje, kuris vyko jau dalyvaujant kaltinamajam, nedalyvavo nukentėjusioji ir liudytojai. Tokiu būdu nukentėjusioji ir liudytojai pakartotinai apklausti nebuvo, jų parodymai duoti atidėjus bylos nagrinėjimą BPK 276 straipsnio 2 dalyje nustatyta tvarka, teisme nebuvo ištirti ir liko nepatikrinti. Kaltinamojo pozicija dėl šių parodymų turinio nesiaiškinta, galimybė užduoti klausimus pagrindinei liudytojai šioje byloje kaltinamajam nesuteikta. Taip buvo suvaržyta kaltinamojo teisė dalyvauti teisme tiriant įrodymus, užduoti klausimus liudytojams, nukentėjusiajai. Šiame kontekste teisėjų kolegija atkreipė dėmesį ir į tai, kad kaltinamasis taip pat nedalyvavo nukentėjusiosios bei vieno iš liudytojų apklausoje ikiteisminio tyrimo metu ir galimybės užduoti jiems klausimų neturėjo. Apeliacinio proceso metu apeliacinės instancijos teismas atliko įrodymų tyrimą, tačiau nusprendė nukentėjusiosios neapklausti, nors apklausti nukentėjusiąją, siekiant pašalinti abejones dėl jos parodymų, prašė prokurorė ir nukentėjusiosios atstovas. Tačiau skundžiamą apkaltinamąjį nuosprendį apeliacinės instancijos teismas iš esmės pagrindė būtent nukentėjusiosios parodymais, duotais ikiteisminio tyrimo metu. Tokiu būdu, anot teisėjų kolegijos, bylos nagrinėjimo apeliacinės instancijos teisme metu susidarė situacija, kad nukentėjusiosios parodymai, kuriais teismas grindė kaltinamojo kaltę, teisiamejame posėdyje tinkamai nebuvo ištirti.

Atsižvelgdamas į išdėstytus argumentus, kasacinis teismas konstatavo, kad nagrinėjant šią bylą apeliacinės instancijos teisme nebuvo ištaisyti padaryti BPK 22 straipsnio 3 dalies, 44 straipsnio 7 dalies, 275 straipsnio 1 dalies pažeidimai, kurie pripažintini esminiais BPK pažeidimais, nes suvaržė įstatymų garantuotas kaltinamojo teises ir sukliudė teismui išsamiai išnagrinėti bylą ir priimti

teisingą sprendimą (BPK 369 straipsnio 3 dalis). Dėl to kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismo nuosprendį panaikino ir baudžiamąją bylą perdavė iš naujo nagrinėti apeliacine tvarka.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. birželio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-140-628/2020

BPK 58 straipsnio nuostatų laikymasis

Dėl teismo (teisėjo) šališkumo

Šioje baudžiamojoje byloje pirmosios instancijos teismo nuosprendžiu asmuo buvo nuteistas pagal BK 187 str. 1 dalį laisvės apribojimu šešioms mėnesiams. Apeliacinės instancijos teismas panaikindamas šį nuosprendį ir gražindamas bylą iš naujo nagrinėti kitos sudėties pirmosios instancijos teismui, nustatė, kad pirmosios instancijos teismo nuosprendį priėmė tos pačios sudėties teismas, kaip ir priėmęs nutartį dėl nuteistajam taikytų priverčiamųjų medicinos priemonių. Be to, apeliacinės instancijos teismas nurodė, kad nuosprendyje dėl nuteistojo padarytos veikos kvalifikavimo, kaltės bei įrodymų vertinimo pasisakyta iš esmės tapačiais argumentais, kaip ir minėtoje nutartyje, vadinasi, nuosprendį priėmęs teismas buvo šališkas.

Kasacinis teismas, vertindamas šią situaciją, pirmiausia pažymėjo tai, kad teismų praktikoje yra išaiškinta, kad teismo nešališkumo reikalavimas turi du aspektus – objektyvųjį ir subjektyvųjį. Vertinant nešališkumą subjektyviuoju aspektu, turi būti nustatyta, ar yra realių faktų, kurie kelia abejonių dėl teisėjo nešališkumo ar rodo bylą nagrinėjusio teisėjo asmeninį tendencingumą. Objektyvusis nešališkumo aspektas bendriausia prasme reikalauja, kad teismo procesas būtų organizuojamas, proceso veiksmai būtų atliekami, su bylos nagrinėjimo teisme dalyviais būtų bendraujama taip, kad negalėtų susidaryti įspūdis, jog proceso metu vienai iš proceso šalių reiškiamas išankstinis priešiškas ar palankumas arba teismas vienaip ar kitaip suinteresuotas tam tikra bylos baigtimi. Teisėjų kolegija taip pat atkreipė dėmesį į Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – EŽTT) praktiką dėl Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – Konvencija) 6 straipsnio 1 dalies (teisė į nešališką teismą) aiškinimo ir taikymo, pagal kurią tai, kad bylą nagrinėjantis teisėjas anksčiau procese yra priėmęs su ta pačia nusikalstama veika susijusių sprendimų, savaime negali būti traktuojama kaip aplinkybė, pateisinanti baiminimąsi dėl jo nešališkumo trūkumo; šiuo atveju yra svarbus atitinkamų sprendimų pobūdis. Tuo atveju, jeigu teisėjas anksčiau baudžiamajame procese yra priėmęs tik formalius procesinio pobūdžio sprendimus, kuriuos priimant nepateikiamas įrodymų vertinimas ir neišreiškiamas pozicija dėl kaltinamojo kaltumo (bylos esmės), nešališkumo trūkumo problemos nekyla. Taigi, garantuojant kaltinamojo teisę į nešališką bylos nagrinėjimą teisme tiek subjektyviaja, tiek objektyviaja prasme, būtina, kad bylą nagrinėtų teisėjas, dėl kaltinamojo nepriėmęs sprendimų, kuriuose būtų pasisakęs dėl įtarimų pagrįstumo, duomenų (įrodymų) vertinimo ir pan. Teisėjo pasisakymas dėl įtarimų pagrįstumo ar bylos faktinių aplinkybių vertinimo rodo išankstinę teisėjo nuomonę dėl bylos baigties.

Teisėjų kolegija nurodė, kad tai, jog nagrinėjamoje byloje teismas (teisėjas) priėmė nutartį taikyti asmeniui priverčiamąją medicinos priemonę, o išnykus jos taikymo pagrindams (gydytojų komisijai asmenį pripažinus pasveikusių), toliau nagrinėja bylą iš esmės ir priima procesinį sprendimą byloje, negali būti savaime laikoma objektyviuoju šališkumu. Kartu teisėjų kolegija pažymėjo, kad kaltės klausimas priverčiamosios medicinos priemonės proceso metu nesprendžiamas ir negali būti sprendžiamas, kitaip būtų pažeistas BPK 44 straipsnio 6 dalyje ir Konvencijos 6 straipsnio 2 dalyje įtvirtintas nekaltumo prezumpcijos principas. Šiame kontekste kasacinis teismas atkreipė dėmesį ir į EŽTT praktiką, pagal kurią nekaltumo prezumpcija yra pažeidžiama tuo atveju, jeigu teismo sprendimas, susijęs su asmeniu, kaltinamu nusikalstamos veikos padarymu, atspindi nuomonę, jog jis yra kaltas, neįrodžius jo kaltumo pagal įstatymą. Pasak EŽTT, turi būti daromas esminis skirtumas tarp aiškaus teismo paskelbimo, nesant galutinio nuosprendžio, kad asmuo padarė atitinkamą nusikaltimą, ir teiginio, kad kažkas yra tiesiog įtariamas padaręs nusikaltimą (t. y. vadinamasis „įtarimo būklės“ aprašymas). Pirmaisiais sprendimais pažeidžiama nekaltumo prezumpcija, o antruosius EŽTT daug kartų yra pripažinęs atitinkančiais Konvencijos 6 straipsnį. Faktinių veikos

aplinkybių konstatavimas tokiais atvejais turi neperžengti asmens „įtarimo būklės“ aprašymo ir netapti asmens kaltumo pripažinimu.

Nagrinėjamoje byloje, anot teisėjų kolegijos, nutartyje taikyti priverčiamąsias medicinos priemones vartojamos frazės, kurios gali būti suprantamos kaip bylos sprendimas iš esmės, nes spęstas ne tik BPK 401 straipsnio 2 dalies 1 punkte nurodytas klausimas, t. y. ar padaryta baudžiamojo įstatymo uždrausta veika, bet ir ar asmuo kaltas dėl jos padarymo. Kasacinis teismas pažymėjo ir tai, kad nutartyje dėl priverčiamosios medicinos priemonės skyrimo atliktas faktinis veikos aplinkybių vertinimas, peržengiantis „įtarimo būklės“ aprašymą, yra būdingas baigiamajam teismo sprendimui dėl asmens kaltės. Nutartyje buvo konstatuoti ne tik veikos, kurios padarymu buvo kaltinamas N. T., objektyvieji požymiai, bet ir teismo pozicija dėl įrodymų vertinimo, kaltės dėl jam inkriminuotos nusikalstamos veikos padarymo. Toks vertinimas, anot teisėjų kolegijos, priimant ne galutinį teismo sprendimą, o sprendimą bylos nagrinėjimą sustabdyti ir taikyti priverčiamąją medicinos priemonę, jeigu įrodyta, kad po nusikalstamos veikos padarymo sutriko asmens psichika ir dėl to jis negali suvokti savo veiksmų esmės ar jų valdyti, neatitinka nekaltumo prezumpcijos principo reikalavimų.

Atsižvelgdama į išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija konstatavo, kad pirmosios instancijos teismas nutartyje, priimtoje remiantis BPK 403 straipsnio 1 dalies 3 punktu, išdėstęs poziciją dėl asmens kaltės ir vėliau išnagrinėjęs pagal BPK 406 straipsnį atnaujintą bylą, buvo objektyviai šališkas.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. birželio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-117-976/2020

BPK 70 straipsnio 1 dalies nuostatų laikymasis

Dėl asmens perduoto pagal Europos arešto orderį baudžiamosios atsakomybės ribų

Nagrinėjamoje byloje vienas iš nuteistųjų baudžiamajam persekiojimui Lietuvos Respublikoje buvo perduotas pagal Europos arešto orderį. Kasaciniame skunde, be kita ko, vadovaujantis BPK 70 straipsnio 1 dalies nuostatomis, buvo teigiama, kad Europos arešto orderyje nebuvo nurodyta, kad šis nuteistasis įtariamas padėjęs padaryti BK 184 straipsnio 2 dalyje nurodytą nusikaltimą, todėl jis negalėjo būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn ir nuteistas pagal BK 24 straipsnio 6 dalį ir 184 straipsnio 2 dalį, nes dėl šio nusikaltimo jis nebuvo perduotas Lietuvos Respublikai.

Kasacinis teismas nurodė, kad pagal Europos arešto orderį perduoto asmens baudžiamosios atsakomybės ribas pirmiausia apibrėžia ne prašyme perduoti asmenį nurodomas baudžiamojo įstatymo straipsnis, jo dalis ar punktas, o veiksmai (ar neveikimas), už kuriuos yra prašoma perduoti asmenį baudžiamajai atsakomybei pritaikyti.

Teisėjų kolegija pažymėjo, kad nagrinėjamu atveju pagal Europos arešto orderį, be kitų nusikalstamų veikų, vienas iš nuteistųjų buvo perduotas Lietuvos Respublikai ir dėl BK 24 straipsnio 6 dalyje ir 183 straipsnio 2 dalyje nustatytos nusikalstamos veikos, kurią, priimdamas apkaltinamąjį nuosprendį, pirmosios instancijos teismas perkvalifikavo pagal BK 24 straipsnio 6 dalį ir 184 straipsnio 2 dalį. Palyginęs Europos arešto orderyje ir pirmosios instancijos teismo nuosprendyje nurodytų nusikalstamų veikų aprašymus, apeliacinės instancijos teismas padarė pagrįstą išvadą, kad Europos arešto orderyje ir nuosprendyje nurodytų nusikalstamų veikų faktinės aplinkybės (veikos padarymo laikas, vieta, būdas, padariniai ir kt.) iš esmės nesiskiria, todėl, anot teisėjų kolegijos, vien nuteistajam inkriminuotos nusikalstamos veikos perkvalifikavimas, pritaikant pagal dispozicijos požymius panašų, tačiau pagal sankciją švelnesnį baudžiamąjį įstatymą, nelaikytinas pagal Europos arešto orderį perduoto asmens baudžiamosios atsakomybės ribų, nustatytų BPK 70 straipsnio 1 dalyje, peržengimu; dėl jokios kitos, Europos arešto orderyje neaprašytos, nusikalstamos veikos asmuo, perduotas pagal šį orderį, nebuvo nuteistas.

Atsižvelgdama į išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija konstatavo, kad teismai šiuo atveju baudžiamojo proceso įstatymo pažeidimų nepadarė ir nuteistojo gynėjo kasacinį skundą atmetė.

BPK 113 straipsnio nuostatų laikymasis

Dėl asmens samdančio darbuotojus atsakomybės už žalą, atsiradusią dėl jo darbuotojo kaltės

Šioje baudžiamojoje byloje nelegaliai pasamdytas darbuotojas, vykdydamas miško kirtimo darbus, užvertė medį ant nukentėjusiojo ir padarė jam sunkų sveikatos sutrikdymą. Teismai, tenkindami civilinius ieškinius, turtinės ir neturtinės žalos atlyginimą priteisė solidariai iš darbdavio ir nelegaliai dirbusio miško darbininko, nes, anot teismų, šiuo atveju žala buvo padaryta jų abiejų veiksmis.

Kasacinis teismas su tokia pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų pozicija nesutiko, ir nurodė, kad samdantis darbuotojus asmuo yra atsakingas už tai, kad jo darbuotojai, atlikdami darbo pareigas, laikytųsi teisės aktų reikalavimų, nepažeistų bendrojo pobūdžio pareigos elgtis atidžiai ir rūpestingai ir tokiu būdu nepadarytų kitiems žalos. Netiesioginės atsakomybės taikymo atveju dėl asmeniui padarytos žalos kaltas yra darbuotojas. Samdančio darbuotojus asmens kaltė yra sutapatinama su darbuotojo kalte ir darbdavys atsako už darbuotojo darbo metu padarytą žalą, jei už tą žalą ne darbo metu atsakytų pats darbuotojas. Darbdavio civilinei atsakomybei už darbuotojo veiksmis padarytą žalą atsirasti būtinos ne tik bendrosios civilinės atsakomybės sąlygos (neteisėti veiksmai, kaltė, žala bei priežastinis ryšys tarp neteisėtų veiksmų ir žalos), bet ir papildomos sąlygos: turi egzistuoti darbdavio ir darbuotojo darbo ar civilinė sutartis, kurios pagrindu veikiama atitinkamo asmens nurodymu ir jam kontroliuojant, taip pat žala turi būti padaryta einant darbo (tarnybines) pareigas. Darbinių (tarnybinių) pareigų atlikimu laikoma bet kokia veikla, susijusi su veikimu darbdavio nurodymu ir jo interesais.

Teisėjų kolegija atkreipė dėmesį ir į tai, kad samdančio darbuotojus asmens atsakomybės už žalą, atsiradusią dėl jo darbuotojų kaltės, atveju priežastinis ryšys yra dvejopo pobūdžio – jis turi būti nustatytas tarp darbuotojo veiksmų ir žalos, taip pat tarp samdančio darbuotojus asmens ir žalos padariusio asmens veiksmų, t. y. turi būti nustatytas faktinis ir teisinis priežastinis ryšys. Nustatant faktinį priežastinį ryšį nustatoma, ar žalingi padariniai būtų atsiradę, jeigu nebūtų buvę neteisėto veiksmo. Nustatant teisinį priežastinį ryšį, sprendžiama, ar padariniai teisiškai nėra pernelyg nutolę nuo neteisėto veiksmo; reikia įvertinti atsakovo (šiuo atveju darbdavio), jeigu jis elgtųsi kaip protingas ir apdairus asmuo, galimybę neteisėtų veiksmų atlikimo metu numatyti žalos atsiradimą, neteisėtais veiksmis pažeistos teisės ar teisėto intereso prigimtį ir vertę bei pažeisto teisinio reglamentavimo apsauginį tikslą. Nustačius, kad teisinę pareigą pažeidusio asmens elgesys pakankamai prisidėjo prie žalos atsiradimo, jam tenka civilinė atsakomybė pagal deliktinę prievolę. Apie priežastinį ryšį sprendžia teismas, visapusiškai įvertindamas visus reikšmingus bylos faktus ir nustatydamas loginę faktų ir priežasčių seką, kuri reikalinga padaryti išvadai – ar yra ryšys tarp civilinio atsakovo neteisėtų veiksmų ir civilinio ieškovo ieškinyje nurodytos žalos.

Atsižvelgusi į nurodytus argumentus, teisėjų kolegija pažymėjo, kad nagrinėjamoje byloje nelegaliai įdarbintas darbuotojas darbdavio nurodymu vykdė miško kirtimo darbus, taigi veikė ne savo asmeniniais interesais kaip privatus asmuo, o atliko veiksmus, susijusius su darbo procesu. Be to, pagal byloje nustatytas aplinkybes, miško kirtimą vykdęs asmuo veikė darbdavio kontroliuojamas, nes visus su darbu susijusius klausimus – dėl darbo vietos, darbų apimties, funkcijų, užmokesčio dydžio, saugos priemonių, vykimo į darbo vietą sprendė būtent darbdavys. Kasacinis teismas nurodė, kad nustatyta ir tai, kad darbdavys, miško kirtimo darbams nepaskyręs pavojingų darbų vadovo, kuris būtų atsakingas už darbų saugą darbo vietoje, pats ėjo pavojingų darbų vadovo pareigas, pažeisdamas Miško darbų saugos taisyklių (toliau – ir Taisyklės) nuostatas, darbuotojui, neturinčiam darbu su motorpjūkliais reikiamos kvalifikacijos, leido dirbti pjūklininku, nesupažindino jo ir kitų darbuotojų su darbų organizavimu, neinstruktavo apie tai, kaip saugiai atlikti darbus, neinformavo apie galimus pavojus, nebuvo darbų vietoje ir nekontroliavo, kad darbuotojai laikytųsi darbų saugos reikalavimų. Konstatuota, kad darbdavio Taisyklių reikalavimų nesilaikymas buvo sąlyga tam, kad darbuotojas,

nupjaudamas eglę ir dėl neatsargumo pažeisdamas saugos reikalavimus, užvertė ją ant nukentėjusiojo ir padarė jam sunkų sveikatos sutrikdymą.

Taigi teisėjų kolegija konstatavo, kad teismai, sprendami šioje byloje pareikštų civilinių ieškinių klausimus, netinkamai taikė CK normas ir, vadovaudamiesi CK 6.264 straipsnio 1 dalimi, turtinės ir neturtinės žalos atlyginimą turėjo priteisti iš asmens, samdžiusio darbuotoją, dėl kurio neteisėtų veiksmų atsirado žala, o ne solidariai iš darbdavio ir miško kirtimą vykdžiusio darbuotojo.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. birželio 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-146-895/2020

III. CIVILINĖS BYLOS

Daiktinė teisė

Dėl daikto sulaikymo teisės įgyvendinimo

Ieškovas prašė teismo išreikalauti iš atsakovės neteisėto valdymo transporto priemonę – puspriekabę bei priteisti iš atsakovės žalos atlyginimą. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ieškinių netenkino.

Kasacinis teismas yra konstatavęs, kad remiantis Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 4.229 straipsnio 1, 2 dalyse nustatytais kriterijais, daikto sulaikymo teisė atsiranda ir gali būti įgyvendinama esant šių aplinkybių visumai: 1) kreditorius turi reikalavimo teisę į skolininką; 2) reikalavimo teisė yra vykdytina (jos įvykdymo terminas pasibaigęs); 3) kreditorius valdo skolininkui priklausantį daiktą; 4) kreditorius yra teisėtas skolininkui priklausančio daikto valdytojas.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad daikto sulaikymui, kaip vienai iš daiktinių teisių, yra būdingi daiktinių teisių bruožai: absoliutumumas, ryšys su daiktu, sekimas. Pagal CK 4.48 straipsnio 2 dalies nuostatas perdavimo būdu naujasis savininkas įgyja į perduotą daiktą (turtą) tiek teisių ir pareigų, kiek jų turėjo buvęs daikto (turto) savininkas, jeigu įstatymai ar sutartis nenustato ko kita. Tai reiškia, kad jeigu perleidžiamas daiktas yra apsunkintas sulaikymo teise, tai ji kaip daikto suvaržymas pereina naujajam savininkui. Daikto sulaikymas nėra kliūtis perleisti daiktą. Disponuodamas informacija apie daikto sulaikymą pirkėjas apsisprendžia, ar perka daiktą tokiomis sąlygomis. Atitinkamai daikto sulaikymo teise prieš skolininką besinaudojantis teisėtas valdytojas šia teise gali naudotis prieš naująjį daikto savininką, kuris po daikto perleidimo yra daikto sulaikymo teisės suvaržymo perėmėjas. Jis neturi teisės apsiginti nuo daikto sulaikymo tuo, kad yra daikto savininkas ir neturi skolinių įsipareigojimų daikto valdytojui, t. y. sulaikiusiam daiktą asmeniui. Kreditorius turi teisėtą pagrindą naudotis daikto sulaikymo teise prieš naująjį daikto savininką, atsižvelgiant į teisių ir pareigų perėmimą ir sulaikymo teisės sekimą, jeigu daikto savininkas turėjo galiojančią skolinį įsipareigojimą kreditoriui, buvo kreditoriui perdavęs daiktą ir iki daikto perleidimo naujajam savininkui kreditorius jau buvo sulaikęs daiktą. Tai reikštų, kad daikto sulaikymo teisė atsirado ir buvo panaudota prieš skolininką, kuris buvo daikto savininkas. Dėl sekimo požymio daikto savininko pasikeitimas savaime nepanaikina šios daiktinės teisės, jeigu nėra įstatyme nustatyto daikto sulaikymo teisės pasibaigimo pagrindo, todėl daikto sulaikymas gali būti panaudotas prieš asmenį, kuris perėmė daiktą. Sulaikymo teisė tokiu atveju išlieka, iki atsiradimo įstatymo nustatytas pagrindas jai pasibaigti.

Nagrinėjamoje byloje teismų buvo nustatyta, kad ginčo puspriekabę ieškovas nusipirko iš bendrovės B, kuri ją buvo įsigijusi iš bendrovės A. Taigi ieškovo įsigyta puspriekabė buvo sulaikyta atsakovės dar iki jam įgyjant šį daiktą nuosavybės teise. Kitoje civilinėje byloje buvo nustatyta, kad atsakovė šioje byloje turi reikalavimo teisę į bendrovę A, ši teisė yra vykdytina, nes bendrovė A atsiskaityti su atsakove turėjo pastarajai pabaigus puspriekabės remonto darbus. Pagal šias faktines aplinkybes puspriekabės sulaikymo metu atsakovė turėjo galiojančią reikalavimo teisę skolininkei ir teisėtai valdė skolininkės jai perduotą daiktą. Skolininkei nevykdant atsiskaitymo ir esant įstatyme nurodytam atvejui pasinaudoti daikto sulaikymu, atsakovė turėjo teisę sulaikyti šios skolininkės daiktą, kurį ji tuo metu valdė. Dėl to kasacinis teismas padarė išvadą, kad po teisės į daikto sulaikymą atsiradimo daikto savininko pasikeitimas neturėjo įtakos sulaikymo teisės galiojimui, o perėjo paskui daiktą ir dėl to kreditoriaus galėjo būti taikomas naujojo daikto savininko valdomam daiktui.

Nagrinėjama atveju teismai nekonstatavo, kad atsakovė pusprickabės sulaikymo teise ieškovo – daikto savininko – atžvilgiu naudotųsi nesąžiningai. Kasacinis teismas sprendė, kad reikšmingas įsiskolinimas už remonto darbus patvirtino būtinumą rangovei įstatymo suteiktomis teisėmis ginti savo reikalavimą ir taikyti kelis kartus vertingesnio jai perduoto taisyti daikto sulaikymą, o kitų kreditorės interesų gynimo priemonių byloje nenustatyta, be to, nenustatyta, kad taikytas sulaikymas sukėlė žymių, situacijai neadekvačių padarinių.

Dėl nurodytų aplinkybių apeliacinės instancijos teismo nutartis palikta nepakeista.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. birželio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-174-695/2020

Dėl bendraturčio pirmenybės teisės pirkti valstybei priklausančią dalį

Ieškovai prašė perkelti jiems buto dalies pirkėjos atsakovės teises ir pareigas, įgytas pagal pirkimo–pardavimo sutartį. Jie nurodė, kad bendrosios jungtinės nuosavybės teise valdo ginčo buto dalį, o likusios buto dalies bendraturtė buvo miesto savivaldybė, savo dalį pardavusi atsakovei viešojo aukciono būdu. Ieškovai teigė, kad miesto savivaldybė pažeidė jų pirmumo teisę pirkti ginčo buto dalį. Pirmosios instancijos teismas ieškinį tenkino, o apeliacinės instancijos – atmetė.

Kasacinis teismas pažymėjo, jog viešosios teisės diktuojami nuosavybės teisės įgyvendinimo ypatumai turi reikšmės, be kita ko, ir bendraturčio pirmenybės teisei, ir jos įgyvendinimui. Teisiniams santykiams, kuriuos reglamentuoja viešosios teisės normos, CK nuostatos taikomos tiek, kiek jų nereglamentuoja atitinkami įstatymai. Todėl nagrinėjama atveju pirmiausia taikytinos Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymo (toliau – Disponavimo įstatymas) nuostatos.

Disponavimo įstatymas nustato savivaldybei nuosavybės teise priklausančio turto perleidimo kitų subjektų nuosavybėn būdus, tarp jų ir savivaldybės nekilnojamųjų daiktų pardavimą viešo aukciono būdu, o šio perleidžiamo turto savininko funkcijas, vadovaudamasi įstatymais, įgyvendina savivaldybių tarybos. Taigi, savivaldybės taryba, įgyvendindama savivaldybei nuosavybės teise priklausančio turto savininko teises, ir nusprendusi šį turtą perleisti, šią teisę turi įgyvendinti tik įstatyme nurodytais būdais. Jeigu parduodant valstybės ar savivaldybių turtą nėra pagrindo taikyti Disponavimo įstatyme nustatytą išimčių, tai aukcionas yra privalomas valstybės ar savivaldybių turto pardavimo būdas. Disponavimo įstatymo 21 straipsnio 1, 6 dalyse nustatyta, kad pirkimo–pardavimo sutartys sudaromos su didžiausią kainą pasiūliusiu viešo aukciono dalyviu. Tai reiškia, kad teisė sudaryti sutartį yra tiesiogiai susijusi su galutinai nustatyta didžiausia kaina. Savivaldybės taryba neturi teisės savo nuožiūra perleisti turto kitų asmenų nuosavybėn.

Kasacinis teismas konstatavo, kad Disponavimo įstatymas nereglamentuoja klausimų, susijusių su savivaldybės turto valdymu bendrąja nuosavybės teise kartu su kitais asmenimis, taip pat šios nuosavybės teisės įgyvendinimo tvarkos ir nenustato bendraturčio pirmenybės teisės disponavimo atveju. Tačiau įvertinęs viešosios nuosavybės perleidimo kitų asmenų nuosavybėn imperatyvų reglamentavimo pobūdį bei vadovaudamasi tuo, kad savivaldybės taryba neturi teisės savo nuožiūra perleisti turto kitų asmenų nuosavybėn, kasacinis teismas sprendė, kad CK 4.79 straipsnio 1 dalis, reglamentuojanti bendraturčio pirmenybės teisę pirkti bendro nekilnojamojo daikto dalį, netaikytina, kai ši valstybei (savivaldybei) nuosavybės teise priklausanti dalis parduodama viešo aukciono būdu Disponavimo įstatymo 21 straipsnio 1 dalyje nustatyta tvarka.

Kasacinis teismas sutiko su apeliacinės instancijos teismo aiškinimu, kad savivaldybės turto pardavimas viešo aukciono būdu nereiškia bendraturčio pirmenybės teisės paneigimo, nes bendraturčių pirmumo teisė įgyvendinama, kai bendraturčiui pranešama apie ketinimą parduoti nekilnojamojo turto dalį viešame aukcione, pradinę parduodamo turto kainą, kitas pardavimo sąlygas. Dėl to kasacinis teismas padarė išvadą, kad kasacinio skundo argumentai, jog po didžiausios aukcione pasiūlytos kainos nustatymo bendraturčiui turi būti siūloma pasinaudoti pirmenybės teise už šią kainą pirkti, be teisėto pagrindo paneigia aukciono laimėtojo teisę sudaryti sutartį ir neatitinka teisinio reguliavimo. Savivaldybės turto pardavimo viešo aukciono organizavimas turint tikslą tik nustatyti didžiausią pardavimo kainą, kurią pasiūlys viešo aukciono būdu nustatytas laimėtojas, nesuteikiant

aukciono būdu nustatytam laimėtojui teisės sudaryti parduoto nekilnojamojo daikto dalies pirkimo–pardavimo sutartį, reikštų ne tik asmens teisėtai įgytų teisių perkėlimą kitam asmeniui be teisėto pagrindo, bet ir apskritai paneigtų viešo aukciono prigimtį ir prasmę.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismo sprendimą paliko nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. birželio 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-194-695/2020

Šeimos teisė

Dėl priteisto išlaikymo periodinių išmokų indeksavimo

Pareiškėjas skundu prašė panaikinti antstolės raginimą įvykdyti sprendimą vykdomojoje byloje, kuriuo jam apskaičiuotas išlaikymo įsiskolinimas, susidaręs dėl pareiškėjo mokėtų išlaikymo sumų neindeksavimo, ir įpareigoti antstolę perskaičiuoti indeksacijos sumą tik už paskutinius penkerius metus iki vykdomojo rašto pateikimo vykdyti dienos. Pirmosios instancijos teismas pareiškėjo skundą tenkino. Apeliacinės instancijos teismas pareiškėjo skundą atmetė.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, aiškindamas periodinių išmokų indeksavimo ypatumus, yra nurodęs, kad siekdamas apsaugoti vaiko, kuriam yra priteistas išlaikymas periodinėmis išmokomis, interesus, t. y. kad jam teismo sprendimu atitinkamam laikotarpiui priteistas išlaikymas turėtų tokia pačią perkamąją galią kaip ir teismo sprendimo priėmimo metu, įstatymų leidėjas yra įtvirtinęs priteisto periodinėmis išmokomis išlaikymo indeksavimo institutą. Kasacinis teismas pažymėjo, jog skolininkas, mokantis periodines išmokas savo noru, privalo pats indeksuoti periodines išmokas. Nagrinėjamoje byloje skolininkas nuolat vykdė teismo sprendimą ir mokėjo sūnaus naudai išlaikymą periodinėmis išmokomis, tačiau neindeksavo mokėtų sumų atsižvelgdamas į infliaciją. Antstolė, priėmusi vykdyti išieškotojos (vaiko motinos) vykdomąjį dokumentą, atliko nesumokėtų indeksacijos sumų apskaičiavimą už laikotarpį nuo 2008 m. iki 2019 m.

Kasacinis teismas nurodė, kad CPK 606 straipsnio 2 dalyje nustatytas penkerių metų terminas taikytinas vykdomiesiems dokumentams ir dėl išlaikymo periodinėmis išmokomis, šis terminas galioja per visą laikotarpį, kuriam priteistos periodinės išmokos. Indeksavimas yra išlaikymo prievolės dalis, taikomas kartu su išlaikymo prievole, nes sudaro sudėtinę išlaikymo periodinių išmokų sumų dalį. Todėl išieškotojo antstoliui pateikiamam pagal vykdomąjį dokumentą reikalavimui taikyti periodiškai mokamo išlaikymo indeksavimą turi būti taikomas penkerių metų terminas. Taikydamas šį terminą antstolis apskaičiuoja išlaikymo periodinių išmokų sumų indeksavimą, atsižvelgdamas į infliaciją, už iki penkerių metų laikotarpį iki vykdomojo dokumento pateikimo antstoliui dienos. Taigi priteistas išlaikymas periodinėmis išmokomis turi būti reguliariai indeksuojamas visą laikotarpį, iki turi būti baigtas teikti priteistas išlaikymas periodinėmis išmokomis, atsižvelgiant į penkerių metų terminą, per kurį išieškotojas (-a) turėtų kreiptis į antstolį dėl išieškomų sumų indeksavimo. Atsižvelgiant į tai, mokėtinos periodinės išmokos turi būti indeksuojamos už paskutinį penkerių metų laikotarpį iki vykdomojo rašto pateikimo vykdyti ir periodinių išmokų sumos už šį laikotarpį turi būti skaičiuojamos atsižvelgiant į paskutinę indeksuotą išmokos sumą.

Atsižvelgdamas į tai, kasacinis teismas konstatavo, kad pirmosios instancijos teismas pagrįstai pripažino neteisėtu antstolės atliktą indeksavimą ir įpareigojo ją perskaičiuoti periodinių išmokų indeksavimo sumą už paskutinius penkerius metus iki vykdomojo rašto pateikimo vykdyti dienos. Dėl to apeliacinės instancijos teismo nutartis buvo panaikintina ir palikta galioti pirmosios instancijos teismo nutartis.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. birželio 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-68-313/2020

Dėl bendravimo su vaiku tvarkos nustatymo

Ieškovas prašė nustatyti nepilnamečio vaiko nuolatinę gyvenamąją vietą su tėvu (ieškovu) ir vaiko motinos (atsakovės) bendravimo su sūnumi tvarką. Ieškovas nurodė neprieštaraujantis, kad vaikas gyventų su atsakove, jei ji suteiktų galimybes ieškovui nevaržomai susitikti su vaiku. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ieškinį tenkino iš dalies, nustatė nepilnamečio vaiko gyvenamąją vietą kartu su motina ir tėvo bendravimo su nepilnamečiu vaiku tvarką. Byloje kilo ginčas dėl to, jog ieškovui nebuvo suteikta teisė bendrauti su vaiku šeštadieniais (judaizmo tradicijoje – Šabo diena) bei kuris iš tėvų turėtų priimti sprendimus, susijusius su vaiko gydymu.

Kasacinis teismas sprendė, jog, nesuteikęs ieškovui teisės bendrauti su sūnumi šeštadieniais, buvo apribota ieškovo teisė į pagarbą šeimos gyvenimui (Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – Konvencija) 8 straipsnio 1 dalis). Kartu buvo apribota ir Konvencijos 9 straipsnyje 1 dalyje įtvirtinta ieškovo religijos laisvė, apimanti, be kita ko, ieškovo laisvę išpažinti savo religiją kartu su sūnumi atliekant apeigas ir mokant sūnų tikėjimo, ta apimtimi, kuria ieškovas neteko galimybės atlikti pirmiau nurodytų veiksmų šeštadieniais. Tokių apribojimų teisėtumas vertintinas pagal Konvencijos 8 ir 9 straipsnio 2 dalyse įtvirtintus kriterijus, tai yra: 1) ar apribojimais nustatyti įstatyme; 2) ar jais siekiama teisėtų tikslų, t. y. ar jie būtini; 3) ar jie yra būtini demokratinėje visuomenėje.

Kasacinis teismas konstatavo, kad ginčo atveju tiek ieškovo teisės į pagarbą šeimos gyvenimui apribojimas, tiek ieškovo laisvės išpažinti savo religiją kartu su sūnumi atliekant apeigas ir mokant sūnų tikėjimo apribojimas atlikti pagal įstatymą, suteikiantį teismui plačias galimybes, nustatant vaiko bendravimo su skyriumi gyvenančiu tėvu tvarką, įvertinti konkrečių tėvų ir vaikų poreikius bei interesus. Vaiko sveikatos ir teisėtų interesų apsauga yra teisėtas tikslas, todėl nagrinėjamoje byloje tenkinamas ir antrasis – teisėto tikslo kriterijus. Vertinant, ar pirmiau nurodyti apribojimai atitinka trečiąjį – būtinumo demokratinėje visuomenėje kriterijų, reikia nustatyti, ar jie yra proporcingi siekiamam tikslui. Kasacinis teismas pažymėjo, kad ieškovo teisė į pagarbą šeimos gyvenimui ir laisvė išpažinti savo religiją kartu su sūnumi atliekant apeigas ir mokant sūnų tikėjimo šeštadieniais buvo apribotos iš esmės dėl to, jog, teismų vertinimu, vaiko palikimas tėvo priežiūroje minėtu laikotarpiu neatitinka vaiko interesų. Tokią išvadą teismai grindė dviem aplinkybėmis: 1) nustačius vaiko gyvenamąją vietą su motina, būtent ji turėtų priimti sprendimus, susijusius su vaiko gydymu, todėl atsakovės informavimas apie vaiko būklę yra labai svarbus ir būtinas vaiko interesais; 2) dėl religinių įsitikinimų ieškovo telefonas šeštadieniais visada yra išjungtas ir iš esmės dėl to jis negali nei atsiliiepti į telefono skambučius, nei kitaip pranešti motinai apie vaiko būklę, jeigu toks reikalas iškiltų. Kasacinis teismas šias išvadas pripažino teisiškai nepagrįstomis.

Tėvai turi lygias teises ir pareigas savo vaikams, nesvarbu, ar vaikas gimė susituokusiems, ar nesusituokusiems tėvams, jiems santuoką nutraukus, teismui pripažinus ją negaliojančia ar tėvams gyvenant skyriumi, nepaisant to, kad vaiko gyvenamoji vieta nustatyta teismo sprendimu su vienu iš tėvų (CK 3.156 straipsnio 1 ir 2 dalys). Būtiniosios medicinos pagalbos paslaugos vaikui teikiamos iš esmės nepriklausomai nuo jo tėvų ar kitų atstovų pagal įstatymą valios, o kitus sprendimus, susijusius su sveikatos priežiūros paslaugų teikimu vaikui iki šešiolikos metų, gali priimti bet kuris iš tėvų, kaip vaiko atstovas pagal įstatymą, o ne tik tas tėvas (motina), su kuriuo teismo sprendimu nustatyta vaiko gyvenamoji vieta. Priimant šiuos sprendimus būtinas kito tėvo (motinos) išankstinis informavimas prieš protingą terminą. Pagal teismų nustatytą bendravimo tvarką ieškovas įpareigotas ne vėliau kaip per 1 (vieną) valandą informuoti atsakovę apie įvykusias su sūnumi susijusias nekasdienes situacijas (liga, trauma ir pan.). Šią pareigą ieškovas privalo vykdyti. Kasacinis teismas pažymėjo, jog bylą nagrinėję teismai neįvertino ieškovo paaiškinimų, susijusių su pasirengimu samdyti auklę, galinčią informuoti vaiko motiną apie nekasdienes situacijas. Tai sudaro pagrindą konstatuoti, kad tikslas, kurio siekė teismai – vaiko sveikatos bei teisėtų interesų apsauga, užtikrinant vaiko motinos informavimą apie galimas nekasdienes situacijas (liga, trauma ir pan.), iš esmės gali būti (ir buvo) pasiektas kitomis priemonėmis, neribojančiomis tėvo teisių ir laisvių.

Kasacinis teismas konstatavo, kad sprendimas nesuteikti ieškovui teisės bendrauti su sūnumi šeštadieniais nėra pagrįstas aplinkybėmis, patvirtinančiomis realų tokio bendravimo keliamą pavojų

vaiko interesams, o vaiko interesų apsauga galėjo būti užtikrinta kitomis, ieškovo teisės ir laisvės mažiau ribojančiomis priemonėmis. Kasacinis teismas padarė išvadą, kad ieškovo teisės į pagarbą šeimos gyvenimui ir religijos laisvės apribojimai laikytini neatitinkančiais Konvencijos 8 straipsnio 2 dalies ir 9 straipsnio 2 dalies įtvirtinto būtinumo demokratinėje visuomenėje kriterijaus. Dėl to teismų procesinių sprendimų dalys dėl ieškovo bendravimo su vaiku tvarkos savaitgaliais, iki vaikui sukaks septyneri metai, buvo panaikintos ir ši bylos dalį grąžinta nagrinėti apeliacinės instancijos teismui iš naujo.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. birželio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-177-969-2020

Sutarčių teisė

Dėl vienašališko vartojimo pirkimo–pardavimo sutarties nutraukimo

Ieškovas prašė nutraukti jo ir atsakovės sudarytą pirkimo–pardavimo sutartį ir įpareigoti atsakovę grąžinti ieškovui sumokėtus pinigus už netinkamos kokybės prekę – televizorių. Ieškovas nurodė, kad iš atsakovės valdomos parduotuvės įsigytas televizorius po pusmečio pradėjo gesti – neveikė arba striginėjo internetinės programos, trikdžiai atsinaujindavo net ir po remonto specializuotame gamintojo servise. Pirmosios instancijos teismas ieškinį tenkino. Apeliacinės instancijos teismas ieškinį tenkino iš dalies.

Remiantis nagrinėjamam ginčui aktuali, nuo 2014 m. birželio 13 d. įsigaliojusių CK 6.363 straipsnio 7 dalies reglamentavimu, pirkėjas (vartotojas), kuriam buvo parduotas netinkamos kokybės daiktas, yra laisvas pasirinkti jam naudingiausią pažeistos teisės dėl netinkamos kokybės daikto pardavimo gynimo būdą iš tų, kurie įtvirtinti CK 6.363 straipsnio 7 dalyje, tarp jų ir vienašališkai nutraukti sutartį bei pareikalauti grąžinti sumokėtą kainą, išskyrus atvejus, kai daikto trūkumas yra mažareikšmis (CK 6.363 straipsnio 8 dalis). Tais atvejais, kai daikto trūkumas yra mažareikšmis, pirkėjas (vartotojas) neturi teisės pasinaudoti sutarties nutraukimu, kaip savo pažeistos teisės gynimo būdu, tačiau disponuoja likusių CK 6.363 straipsnio 7 dalies 1–3 punktuose įtvirtintų teisių gynimo būdų pasirinkimo galimybe. Tokiu būdu iki tol teismų praktikoje formuojamas proporcingumo principas, sprendžiant dėl vienašališko sutarties nutraukimo, kaip pirkėjo (vartotojo) pasirinkto savo pažeistų teisių gynimo būdo taikymo galimumo, įstatymo leidėjo valia tapo įgyvendinamas per įstatyme įtvirtintą mažareikšmiškumo sąvoką. Įstatyme nėra įtvirtintos vartojamos sąvokos „mažareikšmis“ apibrėžties. Todėl dėl daikto trūkumų vertinimo mažareikšmiškumo aspektu sprendžia ginčą nagrinėjantis teismas, atsižvelgdamas į konkrečioje byloje nustatytas faktines bylos aplinkybes ir vadovaudamasis vartotojų teisių apsaugą užtikrinančiomis teisės aktų nuostatomis.

Kasacinis teismas sprendė, kad daikto trūkumas laikytinas mažareikšmiu tuomet, kai daikto savybių, kokybės rodiklių ar funkcionalumo nukrypimas nuo vartojimo pirkimo–pardavimo sutarties nuostatų yra menkas (nežymus) ir turi mažai reikšmės, sprendžiant dėl daikto kokybės atitikties vartojimo pirkimo–pardavimo sutarties reikalavimams. Vertinant, ar daikto savybės tik menkai (nežymiai) nukrypsta nuo vartojimo pirkimo–pardavimo sutarties nuostatų, teisinės reikšmės turi ir vartotojo teisėti lūkesčiai dėl to daikto kokybės. Kilus ginčui dėl vienašališko sutarties nutraukimo, kaip pirkėjo (vartotojo) pažeistų teisių gynimo būdo, taikymo galimumo, remiantis bendrąja CPK 178 straipsnyje nustatyta įrodinėjimo pareigos paskirstymo taisykle, ta šalis, kuri siekia CK 6.363 straipsnio 8 dalyje nustatytos išlygos taikymo, ir turi įrodyti, jog daikto trūkumas buvo mažareikšmis. Atsižvelgiant į tai, kad ta šalis paprastai yra pardavėjas (verslininkas), būtent jam tokiais atvejais tenka pareiga įrodyti, kad daikto trūkumas buvo mažareikšmis.

Nagrinėjamoje byloje atsakovė įrodinėjo, kad netinkamas interneto programėlių veikimas (strigimas) netrukdytų ieškovui naudoti televizoriaus pagal jo tiesioginę paskirtį, dėl to toks trūkumas laikytinas mažareikšmiu. Kasacinis teismas atkreipė dėmesį į tai, jog ieškovės vartojimo pirkimo–pardavimo sutartimi įsigytas televizorius priskirtinas išmaniųjų televizorių kategorijai, taigi jo funkcija nebėra tik tradicinės televizijos kanalų transliavimas. Atitinkamai pirkėjas (vartotojas) turi teisėtų lūkesčių dėl paraleliai veikiančių funkcijų tinkamo veikimo, todėl su šios funkcijos sutrikimu susiję trūkumai negali būti pripažinti mažareikšmiais. Byloje esantys įrodymai patvirtino, kad

ieškovui išmaniojo televizoriaus funkcijos, susijusios su naudojimusi interneto programėlėmis, buvo aktualios ir turėjo esminę reikšmę, dėl to jų netinkamas veikimas negalėjo būti pripažintas mažareikšmiu. Nagrinėjamu atveju nebuvo ir mažareikšmiškumo išlygos taikymo sąlygų, nes, kaip nustatė pirmosios instancijos teismas, ieškovo įsigyto televizoriaus trūkumai nebuvo lengvai ištaisomi.

Kasacinis teismas konstatavo, kad nagrinėjamos bylos atveju nustatyti daikto trūkumai neatitiko mažareikšmiškumo kriterijaus, todėl nebuvo pagrindo taikyti CK 6.363 straipsnio 8 dalyje nustatytos išlygos. Dėl to apeliacinės instancijos teismo nutartis buvo panaikinta ir paliktas galioti pirmosios instancijos teismo sprendimas.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. birželio 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-186-1075/2020

Dėl valstybinės žemės sklypo nuomos mokesčio nustatymo

Ieškovė (savivaldybė) prašė priteisti iš atsakovės valstybinės žemės sklypo, išnuomoto ne aukciono tvarka, nuomos mokesčio skolą. Pirmosios instancijos teismas ieškinį tenkino iš dalies. Apeliacinės instancijos teismas ieškinį tenkino visiškai.

CK 6.552 straipsnio 2 dalyje nurodyta, kad valstybinės žemės, nuomojamos ne aukciono būdu, nuomos mokesčio dydis nustatomas teisės aktų nustatyta tvarka. Teismų praktikoje išaiškinta, kad ši įstatymo nuostata yra imperatyvi, t. y. nuomos mokesčio dydis nustatomas teisės aktais. Taigi, valstybinės žemės nuomos sutarties šalys privalo nuomos mokesčių nustatyti ir apskaičiuoti laikydamosi teisės aktuose įtvirtintos tvarkos ir nei bendru sutarimu, nei vienvaldiškai negali nuo jos nukrypti.

Žemės įstatymo 9 straipsnio 12 dalyje įtvirtinta, kad Vyriausybė nustato be aukciono išnuomotos valstybinės žemės nuomos mokesčio dydžio nustatymo ir mokėjimo tvarką. Žemės sklypo, išnuomoto be aukciono, nuomos sutartyje turi būti įtvirtinta nuomotojo teisė kas trejus metus Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka perskaiciuoti žemės sklypo vertę, nuo kurios skaičiuojamas žemės nuomos mokeskis. Naudojamų kitos paskirties valstybinės žemės sklypų pardavimo ir nuomos taisyklės patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. kovo 9 d. nutarimu Nr. 260 „Dėl naudojamų kitos paskirties valstybinės žemės sklypų pardavimo ir nuomos“. Šių taisyklių 37.11 papunktyje nustatyta, kad valstybinės žemės nuomotojo paruoštame valstybinės žemės nuomos sutarties projekte, be kita ko, nurodoma žemės sklypo vertė, nuo kurios mokamas žemės nuomos mokeskis, ir jo mokėjimo terminai. Nuomininkas žemės nuomos mokesčių moka pagal savivaldybės tarybos patvirtintą tarifą nuo valstybinės žemės nuomos sutartyje nurodytos vertės. Valstybinės žemės nuomos sutartyje turi būti nurodoma, kad, savivaldybės tarybai pakeitus žemės nuomos mokesčio tarifą, sumažinus žemės nuomos mokesčių arba nuo jo atleidus, šios sutarties šalys privalo vadovautis savivaldybės tarybos sprendimais.

Remdamasis galiojančiu teisiniu reguliavimu, kasacinis teismas padarė išvadą, jog ieškovė pagal galiojančius teisės aktus įgaliota nustatyti valstybinės žemės nuomos mokesčio tarifą ir jo administravimo (apskaičiavimo, sumokėjimo) taisykles; tuo tarpu valstybinės žemės nuomos mokesčio nustatymo taisyklės, be kita ko, mokesčio bazės nustatymas, yra įstatymų leidėjo ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės prerogatyva.

Kasacinis teismas išaiškino, kad teisiniams santykiams dėl valstybinės žemės nuomos būdingas viešosios teisės ir efektyvumo principas lemia tai, jog valstybinės žemės, išnuomotos ne aukciono tvarka, nuomos mokesčio nustatymo ir apskaičiavimo tvarka negali būti pakeista šalių susitarimu. Sutartyje nustatytas valstybinės žemės nuomos mokeskis gali kisti tik dėl tam tikrų juridinių faktų atsiradimo ar pasikeitimo: valstybinės žemės nuomotojui pakeitus žemės sklypo vertę arba savivaldybės tarybai nustačius (pakeitus) šio mokesčio tarifą; žemės sklypo vertės pagal einamųjų metų žemės verčių žemėlapius nustatymas pagal aptartą teisinį reglamentavimą aktualus dviem atvejais: kai yra sudaroma valstybinio žemės sklypo nuomos sutartis ir tuo atveju, kai nuomotojas pasinaudoja teise perskaiciuoti nuomojamo žemės sklypo vertę galiojant nuomos sutarčiai.

Kasacinis teismas pabrėžė, kad įstatyme nėra nuostatų, kurios valstybinės žemės nuomininkui suteiktų teisę perskaičiuoti žemės sklypo vertę, nuo kurios skaičiuojamas žemės nuomos mokestis. Vis dėlto, tvarkant valstybinio turto santykius negali būti paneigiami bendrieji civilinių santykių tvarkymo principai ir privačių subjektų teisės. Todėl valstybinės žemės nuomininkas galėtų inicijuoti nuomos mokesčio pakeitimą remdamasis bendraisiais sutarčių teisės institutais, pvz., CK 6.204 straipsniu, bet teisę perskaičiuoti valstybinės žemės nuomos mokesčių turi tik nuomotojas.

Kasacinis teismas, remdamasis teismų nustatytais aplinkybėmis, konstatavo, jog šalių sudarytos valstybinio žemės sklypo nuomos sutarties nuostatos dėl nuomos mokesčio dydžio apskaičiavimo atitinka teisinį reglamentavimą, byloje neįrodyta, kad atsakovė būtų kreipusis į valstybinės žemės nuomotoją Nacionalinę žemės tarnybą dėl žemės sklypo vertės perskaičiavimo (nuomos sutarties pakeitimo). Kadangi valstybinės žemės sklypo nuomos sutartis nebuvo pakeista, apeliacinės instancijos teismas pagrįstai sprendė, kad nuomojamo žemės sklypo vertė, nuo kurios skaičiuojamas nuomos mokestis, liko nepakitusi nuo sutarties sudarymo dienos.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismo nutartį paliko nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. birželio 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-183-469/2020

Dėl vekselio pateikimo apmokėti ir reikalavimų pareiškimo pagal neapmokėtą vekselį atribojimo

Ieškovė prašė priteisti iš atsakovės skolą, kuri buvo užtikrinta atsakovės ieškovei išrašytais paprastaisiais neprotestuotinais vekseliais. Vekseliuose nurodytais terminais atsakovė neįvykdė savo prievolės. Preliminariu sprendimu ieškinys patenkintas, tačiau atsakovė pateikė dėl jo prieštaravimus. Taip pat atsakovė pateikė priešieškinį, kuriuo prašė pripažinti vekselius negaliojančiais. Pirmosios instancijos teismas preliminarų sprendimą paliko nepakeistą, atsakovės priešieškinį atmetė. Apeliacinės instancijos teismas ieškovės ieškinį paliko nenagrinėtą, atsakovės priešieškinį atmetė.

Pagal galiojančią teisinį reglamentavimą vekselyje įtvirtinta reikalavimo teisė yra įgyvendinama ne ginčo tvarka – vekselio turėtojui kreipusis į notarą, notarui išduodant vykdomąjį įrašą. Lietuvos Respublikos įsakomųjų ir paprastųjų vekselių įstatyme (toliau – ĮPVĮ) reglamentuoti vekselio apmokėjimo terminai (ĮPVĮ V skyrius) ir vekselio pateikimo apmokėti terminai (ĮPVĮ VI skyrius). ĮPVĮ 40 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad vekselio, kuris mokėtinas nustatytą dieną arba per tam tikrą laiką po jo išrašymo ar pateikimo, turėtojas vekselį apmokėti privalo pateikti paskutinę mokėjimo termino dieną arba per dvi po jos einančias darbo dienas. Vekselio turėtojas gali davėjui pareikšti reikalavimus sumokėti, jei pasibaigus mokėjimo terminui nebuvo sumokėta (ĮPVĮ 45 straipsnio 1 punktas). Vekselio turėtojas netenka teisės pareikšti reikalavimų jo davėjui, kai pasibaigia nustatyti terminai pateikti apmokėti, kai įrašyta sąlyga „neprotestuotinas“ (ĮPVĮ 55 straipsnio 1 dalies 3 punktas). Šios normos, vadovaujantis ĮPVĮ 79 straipsniu, taikomos ir paprastiesiems vekseliams.

Kasacinis teismas yra nurodęs, kad vekselio turėtojo teisė „pareikšti reikalavimus“ reiškia kreipimąsi į notarą dėl reikalavimo apmokėti vekselį patenkinimo ne ginčo tvarka, notarui išduodant vykdomąjį įrašą. Įstatyme nustatytų terminų pateikti vekselį apmokėti laikymasis yra būtina sąlyga vekselio turėtojui įgyti teisę reikalauti vekselį apmokėti ne ginčo tvarka. Taigi, prieš kreipdamasis į notarą, vekselio turėtojas privalo būti pateikęs vekselį apmokėti. Notaro vykdomasis įrašas pagal paprastąjį neprotestuotiną vekselį gali būti išduodamas, kai vekselio turėtojas kreipiasi į notarą per trejus metus nuo mokėjimo termino dienos ir pateikia įrodymus, jog pateikė vekselį apmokėti ir išsiuntė pranešimą apie tai, kad vekselis neapmokėtas įstatyme nustatytais terminais. Kai pasibaigia įstatyme nustatyti terminai pateikti apmokėti neprotestuotiną paprastąjį vekselį, jis praranda vertybinio popieriaus bei civilinių teisių objekto statusą ir dėl jo nebetaikytinos ĮPVĮ nuostatos dėl reikalavimų, atsirandančių pagal vekselį, patenkinimo ne ginčo tvarka bei įsipareigojusių pagal vekselį asmenų santykių.

Kasacinis teismas nurodė, jog nagrinėjamoje byloje nustatyta, kad vekselių apmokėjimo terminai yra pasibaigę ir šie vekseliai ĮPVĮ 40 straipsnio 1 dalyje nustatytais terminais apmokėti pateikti nebuvo, taigi jie prarado vertybinio popieriaus bei civilinių teisių objekto statusą. Todėl apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai sprendė, jog ieškovė turi teisę pareikšti atsakovei reikalavimus per trejus metus ir dar turi galimybę pasinaudoti reikalavimo pagal vekselį patenkinimo ne ginčo tvarka. Kasacinis teismas konstatavo, kad, nesant vienos iš būtinųjų sąlygų – vekselio pateikimo apmokėti įstatyme nustatytu terminu, ieškovė nebegali reikalauti apmokėti vekselį ne ginčo tvarka.

Kasacinio teismo praktikoje taip pat išaiškinta, kad vekseliui netekus vertybinio popieriaus teisinio statuso, reikalavimo teisė pagal vekselį savaime nepasibaigia, tačiau jai patenkinti taikomos konkrečius prievolinius santykius reglamentuojančios CK ar kitų materialiuųjų įstatymų normos. Ieškovė šioje byloje įrodinėjo paskolos teisinių santykių tarp šalių egzistavimą, todėl reikalavimo pagrįstumas teismo turėjo būti vertinamas pagal paskolos santykius reglamentuojančias materialiosios teisės normas bei procesines įrodinėjimo taisykles ir jas aiškinančią teismų praktiką. Konstatavęs, kad nebuvo pagrindo ieškovės ieškinį palikti nenagrinėtą, kasacinis teismas panaikino šią apeliacinės instancijos teismo nutarties dalį ir šią bylos dalį perdavė apeliacinės instancijos teismui nagrinėti iš naujo.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. birželio 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-201-378/2020

Dėl apsimestinio sandorio negaliojimo teisinių pasekmių

Ieškovai prašė pripažinti ieškovo ir atsakovo sudarytą transporto priemonės pirkimo–pardavimo sutartį apsimestiniu sandoriu; pripažinti šį sandorį sudaryta dovanojimo sutartimi tarp ieškovų; pripažinti draudimo sutartį, sudarytą draudikės ir atsakovo, kaip draudėjo, negaliojančia nuo jos sudarymo momento, kaip sudarytą su apsimestine sandorio šalimi (statytiniu), ir vietoj atsakovo šio sandorio tikrosiomis šalimis pripažinti ieškovus, kaip draudėjus; priteisti iš atsakovo ieškovams 77 000 Eur. Ieškovai nurodė, kad, viešojoje erdvėje pasirodžius informacijai apie galimą keleto transporto priemonių apmokestinimą, ieškovas vieną iš jam priklausančių automobilių nusprendė perleisti sūnaus (ieškovo) šeimai, tačiau baiminantis, kad socialiai remtina ir gaunanti pašalpas ieškovų šeima, įgijusi nuosavybėn automobilį, gali netekti socialinės paramos, ieškovas sudarė apsimestinę automobilio pirkimo–pardavimo sutartį su atsakovu; faktiškai automobiliu naudojosi ieškovai. Ieškovė sudarė transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo sutartį, kurioje kaip draudėjas buvo nurodytas atsakovas. Draudimo bendrovės organizuojamoje loterijoje vienu iš laimėtojų tapo atsakovas, prizo vertė – 77 000 Eur. Kadangi draudimo sutartis yra apsimestinis sandoris, teisė į šį laimėjimą, pasak ieškovų, turi atitekti būtent jiems, o ne atsakovui. Pirmosios instancijos teismas ieškinį tenkino. Apeliacinės instancijos teismas tenkino tik dalį ieškinio. Kasacinis teismas sprendė dėl ieškovų reikalavimo priteisti iš atsakovo 77 000 Eur.

Kasacinio teismo nuomone, apeliacinės instancijos teismas, įvertinęs byloje nustatytas aplinkybes, susijusias su draudimo sutarties sudarymu, pagrįstai pripažino, kad ieškovai ir atsakovas buvo sudarę slaptą susitarimą, šio susitarimo šalims turint bendrą tikslą – paslėpti tiek nuo draudimo bendrovės, tiek nuo valstybės ir (ar) socialinio draudimo institucijų tikrąją draudimo sutarties šalį – ieškovę; šis šalių slaptasis susitarimas įvertintas kaip sutartiniai santykiai, kurie turėjo paslaugos sutarčiai ir pavedimo sutarčiai, kurios pagrindu atsiranda atstovavimo teisiniai santykiai, būdingų požymių. Ginčas dėl 77 000 Eur, t. y. loterijos laimėjimo, vertintinas kaip kilęs iš ieškovų ir atsakovo sutartinių santykių dėl draudimo sutarties sudarymo.

Taip pat kasacinis teismas sutiko su apeliacinės instancijos teismo vertinimu, kad faktinę situaciją ir šalių ginčą lėmė visų šalių, t. y. tiek atsakovo, tiek ir pačių ieškovų, nesąžiningi veiksmai, kai, siekiant naudos sau, buvo bandoma apeiti valstybės ir socialinio draudimo institucijas (išvengti galimų naujų mokesčių prievolių, išsaugoti teisę į socialinę pašalpą). Šiuo konkrečiu atveju šalys siekė dvigubos naudos, todėl turi būti prisiimti iš to kilusius padarinius ir riziką.

Nors kasaciniame skunde buvo teigiama, jog byloje nėra nė vieno įrodymo, patvirtinančio teismo prielaidas dėl ieškovų nesąžiningumo, nes viso proceso metu teismai nesiaiškino, kokių mokesčių išvengė ieškovai, kokias papildomas socialines garantijas (pašalpas) jie gavo dėl nugincytų sandorių ir ar apskritai gavo kokias nors pašalpas ginčijamų sandorių sudarymo laikotarpiu, tačiau kasacinis teismas atkreipė dėmesį, jog patys ieškovai, kreipdamiesi į teismą, nurodė tikslus, kurių siekė, sudarydami šiuos apsimestinius sandorius, – išvengti galimų naujų mokesčių prievolių, išsaugoti teisę į socialinę pašalpą. Ieškovė nepagrįstai nurodė, kad teismai privalėjo nustatyti, kokių mokesčių išvengė ieškovai, kokias papildomas socialines garantijas (pašalpas) jie gavo dėl nugincytų sandorių ir ar apskritai gavo kokias nors pašalpas ginčijamų sandorių sudarymo laikotarpiu.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad asmens nesąžiningumui konstatuoti pakanka asmens elgesį įvertinti pagal objektyvųjį ir subjektyvųjį kriterijus, t. y. asmuo bus sąžiningas tik jeigu jis ne tik nežinojo, bet ir negalėjo ir neturėjo žinoti tam tikrų aplinkybių. Neteisėtas turto įgijimas ar kitokios teisei prieštaraujantios asmens nesąžiningo elgesio pasekmės nėra nesąžiningo elgesio turinio sudėtinė dalis. Ieškovai siekė įgyti ir įgyvendinti įstatymo nustatytą teisę turėti turtą, kaip privačios nuosavybės objektą, tik šią teisę siekė turėti ne vadovaudamiesi įstatymais, bet pažeisdami juos. Tačiau teisė netoleruoja situacijų, kad būtų ginamos teisės nesąžiningų asmenų, kurie teisminės gynybos kreipiasi siekdami apginti savo teises, kurias jie įgijo pažeisdami teisės aktų reikalavimus, piktnaudžiaudami teise. Tuo tarpu ieškovė, kuri draudimo sutarties metu *de facto* (faktiškai) buvo automobilio savininkė (bendraturtė), siekdama sudaryti prielaidas *de facto* turimos nuosavybės teisės įgyvendinimui bei įvykdyti įstatymu nustatytą pareigą, sudarydama draudimo sutartį ir joje kaip draudėją nurodydama atsakovą, tiek piktnaudžiavo teise, tiek ir atliko neteisėtus veiksmus.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad, sprendžiant dėl atsakovo civilinės atsakomybės, turi būti nustatyta, ar ieškovė ar atsakovas atliko veiksmus, dėl kurių ne ieškovė, bet atsakovas buvo pripažintas loterijos laimėtoju, t. y. kuris iš jų savo veiksmais sudarė prielaidas tokioms pasekmėms atsirasti. Byloje nustatyta, kad visus veiksmus, susijusius su draudimo sutarties sudarymu, atliko ieškovė savo interesais ir iniciatyva. Ji šiuos veiksmus atliko ir rizikuodama, kad loterijos laimėjimo atveju ne ji, bet atsakovas bus pripažintas laimėtoju, kadangi jai turėjo ir galėjo būti žinoma apie draudimo bendrovės vykdomą loteriją ir galimybę joje laimėti automobilį. Ieškovai reikalavimo teisę į atsakovą dėl loterijos laimėjimo jiems perdavimo galėtų įgyti tik leistiniais įrodymais įrodę, kad toks ir buvo šių šalių susitarimas (laimėjimo atveju atsakovas priza atiduos jiems), o jo neįvykdęs atsakovas padarė jiems nuotolių. Tačiau tokios aplinkybės neįrodytos ir net neįrodinėtos.

Teisėjų kolegija taip pat pažymėjo, kad šioje byloje sprendžiama dėl ieškovės reikalavimo priteisti iš atsakovo jos naudai loterijos laimėjimo piniginių ekvivalentą pagrįstumo, bet nesprendžiama dėl atsakovo teisės į loterijos laimėjimą, kadangi reikalavimo grąžinti loterijoje laimėtą turtą ar jo ekvivalentą draudikė atsakovui nėra pareiškusi. Todėl teisėjų kolegija nepasisakė dėl atsakovo teisės į loterijos laimėjimą.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismo nutartį paliko nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. birželio 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-203-403/2020

Dėl subrangos sutarties šalių santykių kvalifikavimo

Ieškovė (rangovė) prašė priteisti iš atsakovės (subrangovės) turtinės žalos atlyginimą. Ieškovės teigimu, atsakovė turi pareigą atsakyti ieškovei kaip užsakovei už defektus, nustatytus per garantinį terminą. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ieškinį patenkino.

Kasacinis teismas konstatavo, kad generalinio rangovo ir subrangovo sutartis, atitinkanti CK 6.681 straipsnyje įtvirtintą sampratos apibrėžimą, kvalifikuotina kaip rangos (statybos rangos) sutartis, kurioje generalinis rangovas yra užsakovas, o subrangovas – rangovas; todėl subrangos sutartiniams santykiams taikytinos CK įtvirtintos rangos sutarčių nuostatos tiek, kiek sutarties šalių teisėtai (neperžengiant sutarties laisvės principo ribų) nesusitarta kitaip.

Vienu iš teisinių ieškinio reikalavimo pagrindų ieškovė nurodė CK 6.280 straipsnio 1 dalį. Šioje teisės normoje nustatyta, kad atlyginęs kito asmens padarytą žalą asmuo turi į padariusį žalą

asmenį regreso (atgręžtinio reikalavimo) teisę tokio dydžio, kiek sumokėjo žalos atlyginimo, jeigu įstatymai nenustato kitokio dydžio. Kasacinis teismas nurodė, kad ieškovė, sumokėdama užsakovei teismo sprendimu kitoje byloje priteistas dėl generalinės rangos sutarties pažeidimo sumas, vykdė savo, kaip generalinės rangovės, prievolę užsakovei, nepaisant aplinkybės, kad ne visus darbus, dėl kurių trūkumų užsakovė pareiškė pretenziją, atliko ji pati. Dėl to kasacinis teismas pripažino pagrįstu atsakovės argumentą, kad ieškovės reikalavimai negali būti grindžiami CK 6.280 straipsnio nuostatomis dėl regreso (atgręžtinio reikalavimo) teisės įgyvendinimo ar patenkinti jų pagrindu.

Kaip ieškinio pagrindą ieškovė nurodė ir CK 6.697 straipsnio 3 dalies normą. Šiame kontekste kasacinis teismas atkreipė dėmesį, kad įstatyme ar sutartyje nustatyti terminai reikalavimams dėl darbų trūkumų pareikšti ir (ar) garantiniai terminai nepaneigia rangos darbų perdavimo–priėmimo akto teisinės reikšmės, t. y. užsakovo reikalavimo teisė dėl rangos darbų trūkumų aptariamam teisiniu pagrindu atsiranda, jeigu trūkumas nustatytas per įstatyme ar sutartyje nustatytus terminus, tačiau ne tuo atveju, jeigu trūkumas buvo nustatytas ar galėjo būti nustatytas užsakovui rangos darbus priimant.

Kadangi ieškovė reikalavimą dėl žalos atlyginimo kildina iš jos ir atsakovės sudarytos statybos rangos (subrangos) sutarties, ši aplinkybė suponuoja ginčo santykių kvalifikavimą pagal CK šeštosios knygos XXXIII skyriaus nuostatas, be kita ko, reglamentuojančias užsakovo, generalinio rangovo ir subrangovo sutartines teises ir pareigas bei užsakovo teisių gynimo būdus netinkamo rangos darbų atlikimo atveju. Specialieji užsakovo teisių gynimo būdai įtvirtinti CK 6.665 straipsnyje. Kasacinis teismas išaiškino, kad CK 6.665 straipsnyje įtvirtintos teisės normos yra specialiosios bendrųjų sutartinės civilinės atsakomybės normų atžvilgiu ir turi būti taikomos prioritetiškai, kai reikalavimai kildinami dėl rangos sutarties darbų trūkumų; kiti užsakovo rangos sutartyje teisių gynimo būdai taikytini tiek, kiek specialiųjų nuostatų nepakanka pažeistoms teisėms apginti.

Ieškovė reikalavimą dėl žalos atlyginimo grindė ir CK 6.256 straipsnyje įtvirtintomis bendrosiomis sutartinės civilinės atsakomybės nuostatomis. Kasacinis teismas pažymėjo, kad šis teisinis reikalavimų pagrindas gali būti taikomas nagrinėjamam ginčui tiek, kiek ieškovės teisės negalėtų būti apgintos CK 6.665 straipsnio pagrindu. Kartu kasacinis teismas atkreipė dėmesį, kad dėl sutartinės atsakomybės taikymo turi būti sprendžiama pagal bendrąsias civilinės atsakomybės taisykles, įtvirtintas CK 6.245–6.262 straipsniuose, suponuojančias pareigą nustatyti būtiną atsakomybės taikymui sąlygų visetą bei atsižvelgti į kitas prievolės fakto ir dydžio nustatymui reikšmingas aplinkybes. Vienu iš reikalavimo pagrindų ieškovė nurodė subrangos sutartyje įtvirtintą sąlygą, kurioje nustatyta: rangovas privalo atlyginti tretiesiems asmenims nuostolius, kuriuos jie patirs dėl rangovo neveikimo ar netinkamo veikimo ar kitokio sutarties pažeidimo; rangovas privalo atlyginti užsakovui visus nuostolius, kuriuos pastarasis patirs dėl trečiųjų asmenų tiesioginių reikalavimų, kylančių iš rangovo įsipareigojimų pagal šią sutartį pažeidimo, įvykdymo. Kasacinis teismas konstatavo, kad bylą nagrinėję teismai šiai ginčo daliai nepagrįstai netaikė sutarčių aiškinimo instituto, o aptariamą subrangos sutarties nuostatą traktavo kaip savarankišką ieškovės reikalavimų tenkinimo pagrindą.

Nagrinėjamu atveju aiškinant ginčo sutarties sąlygą, be kita ko, atsižvelgtina į kasacinio teismo praktikoje pateiktus išaiškinimus dėl sutartinės ir deliktinės atsakomybės atribojimo rangos sutartinių ginčų kontekste. Plėtodamas aptariamą kasacinę praktiką kasacinis teismas konstatavo, kad taisyklė, pagal kurią deliktinė atsakomybė negali būti taikoma tuo atveju, kai skolininko prievolė kyla iš sutartinių įsipareigojimų vykdymo, taikytina ir analogiškais nagrinėjamam atvejais – kai generalinis rangovas reiškia subrangovui reikalavimą, kildinamą iš jų sudarytos rangos sutarties, todėl į ją, be kita ko, turi būti atsižvelgiama nustatant ginčo sutarties sąlygos turinį ir vertinant jos reikšmę nagrinėjamam ginčui.

Remdamasis nurodytomis aplinkybėmis, kasacinis teismas panaikino pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinius sprendimus ir bylą perdavė pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš naujo.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. birželio 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-197-469/2020

Civilinio proceso teisė

Dėl turto atidalijimo ginčo kvalifikavimo kaip neturtinio

Atsakovai teikė apeliacinį skundą dėl pirmosios instancijos teismo sprendimo dalies, kuria buvo tenkintas ieškovės reikalavimas dėl turto atidalijimo iš bendrosios dalinės nuosavybės, priteisiant ieškovei priklausančią dalį natūra atsakovams, o jai iš atsakovų – piniginę kompensaciją, ir atmestas atsakovų reikalavimas dėl nuosavybės teisių į gyvenamojo namo dalis pripažinimo. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai nustatė atsakovams terminą apeliacinio skundo trūkumams pašalinti – sumokėti žyminį mokesį. Nagrinėjamoje byloje buvo keliamas klausimas, ar ginčas dėl pirmosios instancijos teismo nutarties dalies, kuria tenkintas ieškovės reikalavimas dėl turto atidalijimo priteisiant kompensaciją, teisėtumo yra turtinio pobūdžio ir ar atsakovams, teikiantiems apeliacinį skundą, kilo pareiga mokėti už šį reikalavimą proporcinį žyminį mokesį.

Kasacinis teismas pabrėžė, kad kai ieškinio reikalavimu prašoma priteisti kompensaciją už atidalijamą turto dalį, tai pripažintina vienu iš atidalijimo iš bendrosios dalinės nuosavybės būdų pasirinkimu, tačiau tai nekeičia žyminio mokesčio už tokio ginčo išsprendimą apskaičiavimo tvarkos. Kasacinio teismo praktikoje yra pažymėta, kad reikalavimas dėl atidalijimo iš bendro turto yra reikalavimas, kuriuo įgyvendinama jau turima nuosavybės teisė į dalį bendrosios nuosavybės teise valdomo turto pakeičiant bendrąją dalinę nuosavybę į asmeninę. Reikalavimu dėl atsidalijimo iš bendrosios dalinės nuosavybės neprašoma daugiau, nei priklauso bendraturčiui, t. y. šiuo reikalavimu siekiama vien transformuoti bendrąją dalinę į asmeninę nuosavybę. Kadangi šiuo atveju neprašoma ko nors priteisti, nereikalaujama kokios nors papildomos turtinės naudos, įkainoti tokio teisinio veiksmo CPK 85 straipsnio prasme negalima, todėl toks šalių ginčas, nors tam tikra prasme ir susijęs su turto, tačiau pripažintinas neturtiniu.

Kasacinis teismas konstatavo, kad ieškovė nagrinėjamo atveju įgyvendina vieną iš bendraturčio nuosavybės teisių į bendrosios nuosavybės dalį ir prašo pakeisti teisinį santykį ir nustatyti, kad vietoj nuosavybės teisės į nekilnojamąjį turtą ji gautų to turto vertę pinigais, t. y. ieškovė neprašo didesnės vertės turto, negu ji turėjo iki ieškinio reikalavimo pateikimo. Kompensacija atitinka turto, kurį prašoma atidalyti, vertę, todėl, net ir tenkinus aptariamą ieškovės reikalavimą, ji vietoj turimos ir prašomos atidalyti nekilnojamojo turto dalies gautų tos pačios vertės lėšas. Taigi ieškovės turtinė padėtis nepasikeistų, keistųsi tik nuosavybės rūšis (iš bendrosios dalinės nuosavybės ši taptų asmenine nuosavybe) ir nuosavybės teisės objektas. Dėl to kasacinis teismas nesutiko su apeliacinės instancijos teismo išvada, kad šis ieškinio reikalavimas yra turtinio pobūdžio. Šis reikalavimas, kaip jis suformuluotas ieškinyje, pripažintinas neturtiniu reikalavimu, apmokamu CPK 80 straipsnio 1 dalies 5 punkte nustatytu žyminiu mokesčiu.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas panaikino pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų nutartis ir apeliacinio skundo priėmimo klausimą perdavė pirmosios instancijos teismui spręsti iš naujo.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. birželio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-277-248/2020

Dėl reikalavimo dėl santuokoje įgyto turto padalijimo teisingumo

Ieškovas prašė nutraukti jo ir atsakovės (Lietuvos Respublikos piliečių, nuolat gyvenančių Norvegijos Karalystėje) santuoką ir, be kitų reikalavimų, – padalyti santuokoje įgytą Norvegijos Karalystėje esantį registruotiną kilnojamąjį ir nekilnojamąjį turtą bei nustatyti, kad piniginę prievolę Norvegijos Karalystėje esančiam bankui vykdys asmeniškai ieškovas, jam priteisiant kompensaciją iš atsakovės. Pirmosios instancijos teismas ieškinio dalį priėmė, o ieškinio dalį dėl santuokoje įgyto kilnojamojo ir nekilnojamojo turto bei paskolos sutarties modifikavimo atsisakė priimti. Apeliacinės instancijos teismas pirmosios instancijos teismo nutartį paliko nepakeistą.

Kasacinis teismas yra suformulavęs teisės aiškinimo taisyklę, kad bylose su tarptautiniu (užsienio) elementu vieno iš ieškiniu pareiktų reikalavimų teisingumas Lietuvos Respublikos teismams automatiškai nesuponuoja galimybės nagrinėti kitus tuo pačiu ieškiniu reiškiamus

reikalavimus, nebent taikytiname tarptautinio teisingumo klausimus reglamentuojančiame teisės akte tokia galimybė tiesiogiai nurodyta. Todėl kasacinis teismas konstatavo, jog tai, kad Lietuvos teismai turi jurisdikciją nagrinėti šeimos byloje pareikštą reikalavimą dėl santuokos nutraukimo, savaime nelemia reikalavimo dėl santuokoje įgyto turto padalijimo ir sutartinių prievolių modifikavimo priskirtinumo Lietuvos teismams.

Kasacinis teismas nurodė, jog sprendžiant, kokių teisės aktų pagrindu nustatyta jurisdikcija nagrinėti reikalavimą dėl bendro sutuoktinių turto padalijimo, taikytina taisyklė, kuria remiantis tarptautinis šeimos bylų teisingumas nustatomas pagal taikytinus Europos Sąjungos, tarptautinės teisės aktus arba nacionalinės tarptautinės privatinės teisės normas. Kasacinis teismas pažymėjo, kad joks ES teisinio reguliavimo instrumentas nereglamentuoja jurisdikcijos klausimų, susijusių su sutuoktinių bendro turto padalijimu. Tokie klausimai nepatenka ir į 2007 m. spalio 30 d. Lugano konvencijos dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo taikymo sritį. Lietuvos Respublika ir Norvegijos Karalystė nėra sudariusios dvišalės tarptautinės sutarties dėl teisinių santykių ir teisinės pagalbos civilinėse bylose. Atsižvelgiant į tai, dėl Lietuvos Respublikos teismų jurisdikcijos išspręsti ieškiniu pareikštą tarptautinį elementą turintį reikalavimą padalyti Norvegijos Karalystėje esantį nekilnojamąjį turtą bei toje valstybėje registruotą kilnojamąjį spęstina taikant nacionalinės tarptautinės privatinės teisės normas.

Remdamasis ankstesnėje savo praktikoje suformuota CPK 786 straipsnio aiškinimo pozicija, kad valstybės teisė spręsti dėl jos teritorijoje esančių nekilnojamųjų daiktų yra išimtinė ir susijusi su jos suverenitetu, kasacinis teismas konstatavo, kad Lietuvos Respublikos teismai, nesant su Norvegijos Karalyste sudarytos tarptautinės sutarties, kuri leistų nuspręsti dėl asmens daiktinių teisių į Norvegijos Karalystėje esantį nekilnojamąjį turtą, neturi jurisdikcijos nuspręsti dėl santuokoje įgyto Norvegijos Karalystėje esančio nekilnojamojo turto padalijimo.

Dėl kilnojamojo turto padalijimo klausimo teisingumo kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad CPK 784 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta taisyklė aiškintina kaip reiškianti, kad kai Lietuvos Respublikos teismui teisingas santuokos nutraukimo klausimas, jis turi jurisdikciją spręsti ir dėl kilnojamojo sutuoktinių turto, nepriklausomai nuo to, ar šis turtas yra Lietuvoje ar kitoje užsienio valstybėje, padalijimo. Tačiau ši taisyklė taikytina papildomai įvertinus, ar valstybė, su kuria yra susijęs byloje esantis užsienio elementas, nėra nustačiusi išimtinės jurisdikcijos klausimams, susijusiems su tam tikru turtu, nagrinėti arba nėra kitų absoliučių pagrindų nepripažinti Lietuvoje priimto teismo sprendimo. Norvegijos Karalystės vidaus teisės aktuose nėra įtvirtintos išimtinės Norvegijos teismų jurisdikcijos spręsti dėl daiktinių teisių į Norvegijos Karalystėje esantį nekilnojamąjį turtą ar joje registruotą kilnojamąjį turtą. Tačiau kasacinis teismas yra nurodęs, jog tuo atveju, kai tarptautinį (užsienio) elementą turintis ieškinio reikalavimas pagal Lietuvos Respublikos tarptautinės privatinės teisės normas galėtų būti nagrinėjamas Lietuvos Respublikos teismuose, o užsienio valstybė nėra priskyrusi tokio ieškinio reikalavimo savo išimtinėi jurisdikcijai, Lietuvos Respublikos teismai, spręsdami dėl savo jurisdikcijos, turi apsvarstyti ir tai, ar priimtas byloje sprendimas būtų pripažįstamas ir vykdomas užsienio valstybėje. Užsienio teismų sprendimai pagal bendrąją taisyklę Norvegijos Karalystėje gali būti pripažįstami ir vykdomi tais atvejais, kai jų pripažinimo ir vykdymo teisinis pagrindas yra įtvirtintas tarptautinėje sutartyje, įstatyme arba kai ginčo šalis sieja susitarimas dėl užsienio teismų jurisdikcijos nustatymo. Kadangi nagrinėjamu atveju 2007 m. spalio 30 d. Lugano konvencijoje nustatytas užsienio teismų sprendimų pripažinimo ir vykdymo teisinis režimas nėra taikomas, o Lietuvos Respublika ir Norvegijos Karalystė nėra sudariusios tarptautinės dvišalės sutarties, nagrinėjamu atveju sprendžiant, ar Lietuvos Respublikos teismų priimtas sprendimas, kuriuo būtų išspręstas santuokoje įgyto turto padalijimo ir prievolių pobūdžio modifikavimo klausimas, būtų pripažįstamas ir vykdomas Norvegijos Karalystėje, taikytini Norvegijos vidaus teisės aktai. Remiantis Norvegijos Karalystės teisingumo ministerijos ir viešojo saugumo ministerijos rašte pateiktu išaiškinimu, pagal Norvegijos paprotinės teisės normas tuo atveju, kai užsienio teismo sprendimas priimamas dėl tų reikalavimų, kuriuos nagrinėti jurisdikciją turi ir Norvegijos Karalystės teismai, toks užsienio teismo sprendimas Norvegijos Karalystėje nebūtų pripažįstamas.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismo nutartį paliko nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. birželio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-309-916/2020

Bankroto teisė

Dėl hipotekos kreditoriaus gautos draudimo išmokos priskyrimo bankroto proceso metu gautoms lėšoms

Pareiškėjas (bankas), ginčydamas administravimo išlaidų sumos paskirstymo proporcijas, nurodė, kad administratorė neteisėtai į bankroto procese bendrovės gautų pajamų sąrašą įskaičiavo pareiškėjo gautas draudimo išmokas. Pareiškėjas buvusiam bankrutuojančios bendrovės akcininkui ir vadovui suteikė kreditą. Pagal kredito sutartį įvykdytas užtikrintas bankrutuojančiai bendrovei priklausančių nekilnojamųjų daiktų įkeitimu, o įkeistas turtas apdraustas. Įkeistuose pastatuose kilus gaisrui draudikė naudos gavėjui bankui pagal draudimo sutartį sumokėjo draudimo išmoką. Pirmosios instancijos teismas sprendė, jog draudimo išmoka yra bankroto proceso metu gautos bendrovės lėšos, iš kurių turi būti dengiamos administravimo išlaidos. Apeliacinės instancijos teismas padarė priešingą išvadą.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad teismų praktikoje Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo (toliau – ĮBĮ) 36 straipsnio norma, nustatanti įmonės bankroto administravimo išlaidų apmokėjimą iš visų įmonės bankroto proceso metu gautų lėšų, nėra aiškinama siaurai, t. y. bankroto proceso metu gautomis lėšomis, iš kurių apmokamos administravimo išlaidos, laikytinos lėšos, gautos tiek pardavus turtą, įskaitant ir įkeistą, tiek hipotekos kreditoriui perėmus neparduotą įkeistą turtą. Taigi, nepriklausomai nuo specialios turto realizavimo tvarkos, pirmenybės patenkinti savo finansinį reikalavimą, hipotekos kreditorius privalo prisidėti prie administravimo išlaidų apmokėjimo. Įstatyme hipotekos kreditoriui nėra įtvirtinta išimtis, atleidžianti nuo pareigos dengti administravimo išlaidas, todėl jis, patenkinęs savo finansinį reikalavimą ar jo dalį, turi pareigą proporcingai prisidėti prie administravimo išlaidų apmokėjimo.

Kasacinis teismas sutiko su pareiškėju, kad draudimo sutartis gali būti laikoma atitinkančia sutarties trečiojo asmens naudai esmę, tačiau šis požymis nekeičia įstatyme hipotekos kreditoriui nustatytos pareigos proporcingai prisidėti prie administravimo išlaidų apmokėjimo aiškinimo. Priešingai, draudimo sutarties prigimtis, draudimo tikslas ir jo paskirtis hipotekos kreditoriaus atžvilgiu patvirtina šią pareigą. Nors draudimas yra turtinių interesų tenkinimo forma, tačiau draudiko mokama išmoka nėra nuostolių atlyginimas dėl prarasto turto, nes draudimo santykiai nėra civilinės atsakomybės teisiniai santykiai ir draudikas nėra atsakingas už prarastą ar sugadintą turtą. Tas pats taikytina ir tuo atveju, kai draudimo išmoka pagal draudimo sutartį yra išmokama hipotekos kreditoriui. Nors šiuo atveju draudimo išmoka ir yra lėšos, tiesiogiai išmokėtos hipotekos kreditoriui, tačiau tai yra lėšos, gautos bankrutuojančios bendrovės bankroto proceso metu už jai nuosavybės teise priklausantį turtą.

Kasacinis teismas konstatavo, kad hipotekos kreditoriui, kuriam kaip naudos gavėjui įkeistas turtas buvo apdraustas, gavus draudimo išmoką, šia suma buvo sumažintas hipotekos kreditoriaus finansinis reikalavimas bankroto byloje. Taigi, nepriklausomai nuo bankrutuojančios įmonės turto realizavimo tvarkos, draudimo išmoka iš esmės laikytina tomis pačiomis lėšomis už tą patį įmonei priklausantį turtą, tik kita forma (nei, pvz., pardavus turtą varžytynėse ar hipotekos kreditoriui perėmus neparduotą turtą). Atsižvelgiant į draudimo paskirtį hipotekos kreditoriaus atžvilgiu, draudimo išmoka, gauta hipotekos kreditoriaus pagal draudimo sutartį už įkeistą bankrutuojančiai įmonei priklausantį turtą, laikytina bankroto proceso metu gautomis lėšomis.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas sutiko su pirmosios instancijos teismo išvada, jog hipotekos kreditoriaus gauta draudimo išmoka priskirtina prie bankroto proceso metu gautų bankrutuojančios įmonės lėšų, iš kurių hipotekos kreditorius privalo proporcingai prisidėti prie

bankroto administravimo išlaidų dengimo, o priešingą apeliacinės instancijos teismo išvadą pripažino teisiškai nepagrįsta.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. birželio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-190-1075/2020

Dėl prievolės atlyginti bankroto administravimo išlaidas pagal ĮBĮ 10 straipsnio 11 dalį prigimties bei paveldėjimo

Ieškovė prašė priteisti iš atsakovės (Lietuvos Respublikos, atstovaujamos Valstybinės mokesčių inspekcijos) žalos atlyginimą už suteiktas bankroto administravimo paslaugas. Ieškovė nurodė, jog, mirus individualios įmonės, kurios bankroto administratore ji buvo paskirta, savininkui, jo įmonę ir turtą paveldėjo valstybė, kuriai teko pareiga ieškovei atlyginti įmonės administravimo išlaidas. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ieškinį tenkino iš dalies.

Kasacinio teismo formuojamoje praktikoje yra laikomasi pozicijos, jog sprendžiant dėl bankroto administravimo išlaidų atlyginimo priteisimo ĮBĮ 10 straipsnio 11 dalyje nustatytu pagrindu būtina nustatyti visas civilinės atsakomybės sąlygas – neteisėtus veiksmus, padarytą žalą ir juos siejantį priežastinį ryšį. Dėl to kasacinis teismas padarė išvadą, kad aptariamojoje normoje yra įtvirtintas ne specialios rūšies sankcijos (administravimo išlaidų dydžio baudos), bet civilinės atsakomybės taikymo atvejis dėl pareigos laiku kreiptis į teismą dėl bankroto bylos nemokiai įmonei iškėlimo pažeidimo. Pagal bendrą taisyklę administravimo išlaidos atlyginamos iš įmonės visų rūšių lėšų. Tuo tarpu ĮBĮ 10 straipsnio 11 dalis nustato specifinę taisyklę, pagal kurią pareiga atlyginti bankroto administravimo išlaidas tenka įmonės vadovui, kitam asmeniui, kuriuos įstatymas įpareigoja kreiptis dėl bankroto bylos nemokiai įmonei iškėlimo būtent už pareigos įmonei tapus nemokiai pareiškimo teismui dėl bankroto bylos iškėlimo nevykdymą.

Atsižvelgdamas į tai kasacinis teismas konstatavo, kad pagal ĮBĮ 10 straipsnio 11 dalį gali būti atlyginamos tik tos administravimo išlaidos (tik tokia jų dalis), kurios kilo būtent dėl įmonės vadovo ar kito asmens pagal kompetenciją pareigos laiku kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo įmonei nevykdymo. Iš ĮBĮ 10 straipsnio 11 dalies išplaukia įmonės vadovo ir (ar) kito asmens pagal kompetenciją pareiga atlyginti pavėluoto kreipimosi į teismą nulemtą administravimo išlaidų padidėjimą, t. y. skirtumą tarp bankroto byloje patirtų administravimo išlaidų ir administravimo išlaidų, kurios būtų patirtos tuo atveju, jei įmonės vadovas ar kitas asmuo pagal kompetenciją būtų laiku kreipęsis į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo.

Kasacinis teismas, atsižvelgdamas į tai, jog ĮBĮ 10 straipsnio 11 dalyje yra įtvirtintas specifinis civilinės atsakomybės atvejis, į tai, kad prievolė atlyginti žalą nėra neatsiejamai susijusi su asmeniu, sprendė, jog prievolė atlyginti bankroto administravimo išlaidas pagal ĮBĮ 10 straipsnio 11 dalį pagal savo pobūdį ir prigimtį yra paveldima. Atsižvelgdamas į bankroto proceso metu individualios įmonės veiklos ypatumus, kasacinis teismas sprendė, jog prašomos priteisti bankrutuojančios įmonės administravimo išlaidos, patirtos bankroto proceso metu dėl pareigos inicijuoti bankroto bylą pažeidimo, pagal savo pobūdį yra susijusios su paveldimos individualios įmonės veikla. Dėl šių priežasčių bankroto administratoriui reiškiant reikalavimą dėl administravimo išlaidų atlyginimo, remiantis ĮBĮ 10 straipsnio 11 dalimi, taikytina CK 5.63 straipsnio 3 dalis.

Kasacinis teismas konstatavo, kad nagrinėjamu atveju apeliacinės instancijos teismas pagrįstai sprendė, jog prievolė atlyginti bankroto administravimo išlaidas pagal ĮBĮ 10 straipsnio 11 dalį gali būti paveldima ir kad valstybei paveldėjus nemokią individualią įmonę ir iškėlus jai bankroto bylą bankroto administratoriaus reikalavimui dėl administravimo išlaidų, grindžiamam ĮBĮ 10 straipsnio 11 dalimi, netaikomos CK 5.63 straipsnio 1 ir 4 dalys, nustatančios kreditorių reikalavimų pareiškimo terminus po palikėjo mirties, tačiau byloje nenustatyta, kiek dėl neteisėtų individualios įmonės savininko veiksmų, t. y. nesikreipimo laiku į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo įmonei, išaugo jos administravimo išlaidų dydis, lyginant su administravimo išlaidomis, kurios būtų buvusios patirtos, jei bankroto byla įmonei būtų buvusi iškelta laiku. Ši aplinkybė lemia ir valstybės prievolės atlyginti administravimo išlaidas apimtį. Kartu kasacinis teismas pažymėjo, jog, sprendžiant klausimą dėl valstybės pareigos atlyginti aptariamo pobūdžio išlaidas, taip pat turi būti

atsižvelgiama į tai, jog visais atvejais valstybė atsako už palikėjo skolas, neviršydama jai perėjusio turto tikrosios vertės (CK 5.62 straipsnio 3 dalis).

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas teismų procesinius sprendimus panaikino ir bylą perdavė iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. birželio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-192-969/2020

Darbo teisė

Dėl darbo sutarties nutraukimo darbdavio valia

Ieškovė (darbdavė) prašė pripažinti atsakovės atleidimą iš darbo teisėtu. Ieškovė nurodė, kad atsakovei buvo įteiktas išpėjimas dėl darbo sutarties nutraukimo Lietuvos Respublikos darbo kodekso (toliau – DK) 59 straipsnio pagrindu. Išpėjime nurodyta atleidimo priežastis – atsakovės elgesys, kuriantis įtampą tarp bendrovės darbuotojų ir neigiamai veikiantis darbinę aplinką. Pasibaigus išpėjimo terminui, darbo sutartis su atsakove nutraukta. Pirmosios instancijos teismas ieškinį atmetė, pripažino atsakovės atleidimą iš darbo neteisėtu ir grąžino ją į darbą. Apeliacinės instancijos teismas ieškinį tenkino.

Darbo sutarties nutraukimas darbdavio valia reglamentuotas DK 59 straipsnyje. Kasacinis teismas konstatavo, kad DK 59 straipsnio 1 dalyje imperatyviai nustatytas savarankiškas darbo sutarties pasibaigimo pagrindas ir nustatyta šiuo pagrindu nutraukiant darbo sutartį taikytina konkreti darbo sutarties nutraukimo tvarka. Šiame straipsnyje nustatytu teisiniu reglamentavimu įtvirtinta galimybė darbdaviams, išskyrus konkrečiai įvardytus, lanksčiau, lyginant su anksčiau buvusiu teisiniu reglamentavimu, nutraukti darbo sutartį, įtvirtinta platesnė jų diskrecija spręsti dėl darbo santykių pabaigimo.

Aiškindamas DK 59 straipsnį, kasacinis teismas nurodė, kad šio straipsnio 1 dalyje nustatytu darbo sutarties nutraukimo pagrindu darbo sutartis gali būti nutraukta, kai: tam yra darbdavio iniciatyva, išreikšta DK 64 straipsnio nustatyta tvarka; egzistuoja teisėta, pakankama priežastis (viena ar kelios), lemianti konkretaus darbdavio poreikį nutraukti darbo sutartį; ši priežastis nėra nurodyta DK 57 straipsnio 1 dalyje ir nepatenka tarp nurodytų DK 59 straipsnio 2 dalyje. Priežastis nutraukti darbo sutartį DK 59 straipsnio 1 dalyje nustatytu pagrindu gali būti susijusi su darbuotojo asmeniu, jo elgesiu darbe, kvalifikacija, darbdavio padėtimi ir kt.; jos pasirinkimas konkrečiu atveju yra darbdavio diskrecija, tačiau ji turi būti realiai egzistuojanti (t. y. ne tariama ar išgalvota), teisėta, pakankama, kad pagrįstų darbo sutarties nutraukimą, ir nepatenkanti tarp nurodytų DK 57 straipsnio 1 dalyje, 59 straipsnio 2 dalyje. Darbdavys, nutraukdamas darbo sutartį DK 59 straipsnio 1 dalyje nustatytu pagrindu, negali darbo sutarties nutraukimo pagrįsti kitokia priežastimi nei nurodyta jo išpėjime darbuotojui nutraukti darbo sutartį. Nutraukiant darbo sutartį darbdavio valia turi būti laikomasi DK 65 straipsnio, reglamentuojančio darbo sutarties pasibaigimo įforminimą, reikalavimų. Pagal šios teisės normos nuostatas nėra reikalaujama, kad darbdavys sprendime nutraukti darbo sutartį nurodytų ir darbo sutarties nutraukimo priežastį.

Kasacinis teismas konstatavo, kad apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai nurodė, jog net ir tuo atveju, jeigu tikrąja atsakovės atleidimo iš darbo priežastimi būtų įvardytas darbdavio siekis darbuotojui mokėti mažesnę darbo užmokestį, įstatymas nedraudžia darbdaviui išreikšti valios nebetęsti darbo santykių su darbuotoju darbdavio netenkinančiomis darbo sąlygomis, tokius santykius nutraukiant DK 59 straipsnio pagrindu. Kasacinis teismas pažymėjo, kad dėl šios priežasties darbo sutartis negali būti nutraukta DK 59 straipsnio 1 dalyje nustatytu pagrindu. Tačiau bylą nagrinėję teismai nenustatė fakto, jog darbo sutartį su atsakove ieškovė nutraukė dėl kitos, nei jo nurodyta išpėjime nutraukti darbo sutartį, priežasties, t. y. nenustatė, kad darbo sutarties nutraukimo priežastimi buvo, kaip teigia atsakovė, jos nesutikimas dirbti už sumažintą darbo užmokestį.

Taip pat kasacinis teismas pagrįstais pripažino ir kasacinio skundo argumentus, kuriais teigiama, kad apeliacinės instancijos teismas netinkamai aiškino DK 59 straipsnio 1 dalį, padarydamas nepagrįstas išvadas, jog pagal DK 59 straipsnyje įtvirtintą reglamentavimą darbdavys

neprivalo įrodyti darbuotojo elgesio pavyzdžių, kurie lemtų objektyvią išvadą, kad tolesni darbo santykiai yra negalimi, neprivalo įvardyti ir vėliau objektyviai įrodyti darbuotojo elgesio neteisėtumo ar netinkamumo, kaip darbo santykių nutraukimo priežasties. Įspėjime nutraukti darbo sutartį darbdavys turi nurodyti darbo sutarties nutraukimo priežastį, o atleistam iš darbo darbuotojui inicijavus darbo ginčo nagrinėjimą, darbdavys privalo įrodyti tos priežasties, kuria jis grindė darbo sutarties nutraukimą, buvimą. Jeigu darbo sutarties nutraukimas buvo grindžiamas darbuotojo elgesio neteisėtumo ar netinkamumo priežastimi, tai, esant ginčui, darbdaviui tenka pareiga įrodyti buvusį darbuotojo elgesio neteisėtumą ar netinkamumą, tuo tarpu darbdavio subjektyvi valia pripažinti darbuotoją netinkamu yra akivaizdi ir atskirai neįrodinėtina. Siekdamas sau palankaus ginčo išsprendimo rezultato darbdavys buvusį darbuotojo elgesio neteisėtumą ar netinkamumą turėtų įrodyti tokiu įrodinėjimo standarto lygmeniu, kuris darbo ginčą nagrinėjančiam organui, teiktų pagrindą padaryti pagrįstą ir teisėtą išvadą, kad darbdavys turėjo pakankamą pagrindą nuspręsti, jog buvo pakankama priežastis nutraukti darbo sutartį.

Kasacinis teismas sprendė, kad nustatytas netinkamas DK 59 straipsnio 1 dalies aiškinimas apeliacinės instancijos teisme nevertintinas kaip galėjęs turėti įtakos neteisėto sprendimo priėmimui, todėl apeliacinės instancijos teismo sprendimas iš esmės paliktas nepakeistas.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. birželio 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-199-701/2020

Vykdomo procesas

Dėl išieškojimo eiliškumo, kai išieškojimą iš vieno skolininko kartu vykdo antstolis vykdomojoje byloje ir kita valstybės institucija, turinti teisę išieškojimą vykdyti savarankiškai per Piniginių lėšų apribojimo informacinę sistemą

Pareiškėja (Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba) prašė panaikinti antstolio patvarkymus, kuriais ji buvo įpareigota spręsti lėšų paskirstymo klausimą ir pervesti iš skolininkės skolininkės nurašytas lėšas į antstolio depozitinę sąskaitą. Nagrinėjamu atveju iš tos pačios skolininkės išieškojimą vykdė tiek pareiškėja savarankiškai, tiek antstolis. Skolininkės lėšų esant nepakankamai, tiek pareiškėja, tiek antstolis išieškojimą nukreipė į lėšas, kurias skolininkei turėjo išmokėti jos skolininkė. Pirmosios instancijos teismas skundą tenkino, o apeliacinės instancijos – atmetė.

Kasacinis teismas nurodė, kad tuo atveju, jeigu skolininkas turi lėšų, antstolis jas išieško CPK 689 straipsnio 1 dalyje nustatyta tvarka per Piniginių lėšų apribojimo informacinę sistemą (toliau – ir PLAIS) pateikdamas kredito, mokėjimo ir (ar) elektroninių pinigų įstaigai nurodymą priverstinai nurašyti skolininko lėšas skolai ir vykdymo išlaidoms padengti (CPK 689 straipsnio 2 dalis). Tačiau tuo atveju, jeigu skolininkas lėšų neturi ar jų yra nepakankamai, antstolis turi teisę areštuoti skolininko lėšas, esančias pas kitus asmenis, arba jo turtines teises, bet neturi teisės per PLAIS pateikti kredito, mokėjimo ir (ar) elektroninių pinigų įstaigai nurodymo nurašyti ne skolininko, o jo prievolės skolininko sąskaitoje esančias lėšas. Tokios teisės antstoliui nesuteikia nei CPK 689 straipsnis, nei Sprendimų vykdymo instrukcija, nei PLAIS nuostatai.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad CPK 689 straipsnio 1 dalyje nustatyta tvarka išieškoti skolininko lėšas turi teisę ne tik vykdomo veiksmus vykdomojoje byloje atliekantis antstolis, bet ir kitos valstybės institucijos, tarp jų pareiškėja. Pareiškėja, esant socialinio draudimo įmokų ir (ar) kitų mokėjimų nepriemokai, turi teisę išieškojimą vykdyti tiek pati savarankiškai, tiek besikreipdama į antstolį. Kasacinis teismas atkreipė dėmesį į tai, kad pareiškėjai, savarankiškai vykdančiai priverstinį išieškojimą, Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymo 20 straipsnio 1 dalies 1 punktą tiesiogiai įtvirtina teisę duoti mokėjimo nurodymą kredito, mokėjimo ir (ar) elektroninių pinigų įstaigai išieškoti nesumokėtas socialinio draudimo įmokas, kitus mokėjimus ne tik iš draudėjo sąskaitos, bet ir iš draudėjo skolininko, praleidusio skolos grąžinimo draudėjui terminą, sąskaitos, ar iš kitų draudėjų sąskaitų, jeigu pas juos yra draudėjo piniginių sumų.

Vykdomo proceso metu kreditorių reikalavimai yra tenkinami CPK 754 straipsnyje nustatyta eilės tvarka. Tuo atveju, jeigu išieškotos sumos neužtenka visiems vienos eilės reikalavimams visiškai

patenkinti, jie patenkinami proporcingai kiekvienam išieškotojui priklausančiai sumai (CPK 754 straipsnio 5 dalis). Šios kreditorių reikalavimų tenkinimo eilės tvarkos privalu laikytis ne tik antstoliui, atliekančiam vykdymo veiksmus vykdomojoje byloje, bet ir savarankiškai išieškojimą vykdančioms valstybės institucijoms, tarp jų pareiškėjai.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad nors Piniginių lėšų apribojimo informacinė sistema yra įdiegta, be kita ko, siekiant proporcingai garantuoti visų išieškotojų teisių apsaugą, tačiau vien aplinkybė, kad pareiškėja lėšas nurašė per PLAIS, pati savaime nereiškia, kad šiuo atveju paskirstant išieškotas lėšas nebuvo pažeista CPK 754 straipsnio 5 dalis. PLAIS garantuoja proporcingą visų išieškotojų teisių apsaugą, skolininkui neturint reikiamų finansinių išteklių visiems įsipareigojimams padengti, tuo atveju, jeigu nurašymo nurodymus į vieno skolininko kredito, mokėjimo ir (ar) elektroninių pinigų įstaigoje esančią sąskaitą (sąskaitas) pateikia keli nurodymų teikėjai. Tačiau tuo atveju, jeigu skolininkas turi keletą kreditorių (išieškotojų), tačiau tik vienas jų ar jo atstovas, kaip nurodymo teikėjas, pateikia nurašymo nurodymą per PLAIS, tai PLAIS pati savaime išieškotų lėšų nepaskirstys kitiems išieškotojams, nepateikusiems nurašymo nurodymo. Nagrinėjamu atveju lėšos buvo išieškotos ne tiesiogiai iš skolininkės, o iš jos skolininkės, todėl antstolis neturėjo galimybės pateikti nurašymo nurodymo išieškoti lėšas per PLAIS; tokią teisę turėjo tik pareiškėja. Taigi PLAIS esant pateiktam tik vienam nurašymo nurodymui, ši sistema, neturėdama informacijos apie kitus vykdomus išieškojimus, negalėjo proporcingai paskirstyti išieškotų lėšų ir jos buvo tiesiogiai pervestos į pareiškėjos nurodytą sąskaitą. Pareiškėja, žinodama, kad išieškojimą iš tos pačios skolininkės vykdo ir antstolis, privalėjo užtikrinti tinkamą CPK 754 straipsnio 5 dalies reikalavimų įgyvendinimą. Kasacinis teismas, atsižvelgdamas į imperatyvų vykdymo proceso reglamentavimą, antstoliui valstybės suteikiamus įgaliojimus, padarė išvadą, kad pagrindinis (generalinis) vykdymas yra atliekamas per antstolį. Kitų valstybės institucijų tiesiogiai per PLAIS vykdomas išieškojimas yra tik alternatyvus, supaprastintas vykdymo būdas. Be to, pareiškėja, kaip kreditorė, išieškotoja, prasidėjus vykdymo procesui ir jo metu neturi prioriteto prieš kitus kreditorius.

Kasacinis teismas taip pat pažymėjo, kad pareiškėja laikytina suinteresuotu asmeniu vykdymo procese, o antstolio pareiga – siekti kuo greitesnio ir realaus sprendimo įvykdymo. Remiantis CPK 585 straipsnio 1 dalimi, atitinkami antstolio reikalavimai yra privalomi visiems asmenims. Taigi antstolis, nustatęs, kad skolininkės lėšos buvo nurašytos (išmokėtos) nesilaikant CPK 754 straipsnyje įtvirtintų reikalavimų, turėjo teisę priimti ginčijamus patvarkymus įpareigodamas pareiškėją pervesti išieškotas lėšas į antstolio depozitinę sąskaitą. Dėl to apeliacinės instancijos teismo nutartis palikta nepakeista.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. birželio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-62-313/2020

Dėl turto pardavimo skolininko pasiūlytam pirkėjui

Pareiškėjai prašė panaikinti antstolės patvarkymus, kuriais atmetas skolininko prašymas dėl turto pardavimo skolininko pasiūlytam pirkėjui bei paskelbtos pakartotinės varžytynės. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai skundą atmetė.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad nors skolininko turto pardavimas jo nurodytam pirkėjui turi prioritetą prieš turto pardavimą iš varžytynių, toks turto pardavimo būdas negali būti taikomas, jeigu paaiškėja, kad parduodant turtą skolininko nurodytam pirkėjui vykdymo proceso dalyvių interesai neužtikrinami maksimaliai geriausiu būdu, t. y. turtą siekiama nupirkti (parduoti) už mažesnę kainą, nei yra to turto rinkos vertė.

Laikantis CPK 719 straipsnio 2 dalyje įtvirtinto reglamentavimo, jeigu varžytynės paskelbtos neįvykusiomis dėl to, kad varžytynės laimėjęs dalyvis už varžytynėse pirktą turtą per nustatytą terminą nesumokėjo visos sumos, arba dėl to, kad paaiškėjo, jog varžytynės laimėjęs varžytynių dalyvis neturėjo teisės dalyvauti varžytynėse, turtas išieškotojui perduodamas už tą kainą, už kurią jis buvo perkamas paskelbtose neįvykusiomis varžytynėse. Kasacinis teismas atkreipė dėmesį, jog kai vykstančiose varžytynėse dalyvavęs varžytynių dalyvis pasiūlo didžiausią kainą ir laimi varžytynes, būtent ši kainą, bet ne antstolio turto arešto akte nurodyta areštuoto turto vertė, pripažįstama turto

rinkos kaina. Vadinas, kai varžytynių dalyviai rungdamiesi nustato realią to turto pardavimo rinkoje kainą, nors pačios varžytynės vėliau ir paskelbiamos neįvykusiomis, toks turtas negali būti perleidžiamas už mažesnę kainą. Tokiu atveju turto pardavimas skolininko pasiūlytam pirkėjui CPK 704 straipsnio 2 dalyje nustatytais sąlygomis už turto arešto akte nurodytą realizuojamo turto vertę nebūtų pateisinamas, nes tai reikštų, kad parduodant turtą skolininko nurodytam pirkėjui vykdymo proceso dalyvių interesai nebūtų užtikrinami maksimaliai geriausiu būdu ir kad nacionalinėje teisėje būtų nustatyta galimybė sudaryti tokį sandorį, kai nepaisoma tikrosios turto vertės ir teisėtų skolininko ir kreditoriaus interesų apsaugos bei pažeidžiamos skolininko nuosavybės teisės.

Pagal CPK 704 straipsnį teise pasiūlyti varžytynėse parduodamo turto pirkėją skolininkas gali pasinaudoti tik iki pirmųjų varžytynių paskelbimo specialiaame interneto tinklalapyje. Šia teise jis negali pasinaudoti po pirmųjų varžytynių paskelbimo specialiaame interneto tinklalapyje, taip pat ir tais atvejais, kai pirmosios varžytynės buvo paskelbtos neįvykusiomis. Kasacinis teismas sutiko su apeliacinės instancijos teismo vertinimu, kad tiek pirmosios varžytynės, tiek pirmosios pakartotinės, tiek antrosios ar antrosios pakartotinės varžytynės patenka į vientisą priverstinio turto realizavimo procesą varžytynių būdu. Pirmosios pakartotinės, taip pat antrosios ar antrosios pakartotinės varžytynės yra ne savarankiška ir atskira priverstinio vykdymo procedūra (būdas), o tik neįvykusių pirmųjų varžytynių pasekmė.

Nagrinėjamu atveju kasacinis teismas konstatavo, kad paklausaus rinkoje turto pardavimas varžytynėse už turto rinkos kainą, o ne jo pardavimas skolininko pasiūlytam pirkėjui už turto arešto akte nurodytą kainą reiškia, kad vykdymo proceso dalyvių interesai užtikrinami maksimaliai geriausiu būdu, dėl to apeliacinės instancijos teismo nutartį paliko nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. birželio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-189-684/2020

Viešieji pirkimai

Dėl ieškovės teisinio suinteresuotumo ginčyti perkančiosios organizacijos sprendimų teisėtumą bei dėl neįprastai mažos kainos pagrindimo

Perkančioji organizacija (atsakovė) paskelbė dvejus pirkimus – Pirkimą I ir Pirkimą II. Ieškovė, kartu su trečiaisiais asmenimis įmone A ir įmone B, dalyvavo abiejuose pirkimuose. Pirkimo I laimėtojomis tapo 3 įmonės, tarp jų įmonė A ir įmonė B, Pirkimo II laimėtojomis pripažintos įmonė A ir kitos dvi įmonės. Ieškovė ginčijo įmonės A ir įmonės B Pirkimuose I ir II pasiūlymuose nurodytus neįprastai mažos kainos pagrindimus. Vykstant šiai peržiūros procedūrai, perkančioji organizacija atmetė ieškovės ir įmonės A pasiūlymus dėl to, kad jos nepratęsė savo pasiūlymų galiojimo ir nepateikė atnaujintų pasiūlymų galiojimo užtikrinimų. Ieškovė kreipėsi į teismą, prašydama pripažinti įmonės A ir įmonės B neįprastai mažos kainos pagrindimus nepakankamais atsakovės vykdomuosiuose viešuosiuose pirkimuose ir įpareigoti atsakovę šiuo pagrindu atmesti pasiūlymus. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ieškinį ir apeliacinį skundą atmetė.

Atsakovei teigiant, kad ieškovė neturi teisinio suinteresuotumo ginčyti perkančiosios organizacijos veiksmus, kasacinis teismas sprendė dėl šios aplinkybės. Kasacinio teismo konstatuota, kad tiekėjų suinteresuotumą, kaip sąlygą inicijuoti perkančiosios organizacijos veiksmų peržiūros procedūrą, apibrėžia dviejų kartu taikomų elementų visuma: ieškovo tinkamumas ginčyti perkančiosios organizacijos sprendimus (veiksmus) ir jo subjektinių teisių pažeidimas. Nagrinėjamoje byloje nėra ginčo dėl pirmojo ieškovės teisinio suinteresuotumo elemento (tiekėjos subjektiškumo), juolab kad ieškovė dalyvavo Pirkimo I ir Pirkimo II procedūrose, o pastarajame viešajame konkurse kartu su kitais dviem ūkio subjektais buvo įtraukta į laimėtojų eilę.

Perkančioji organizacija laikosi pozicijos, kad ieškovė nebeturi teisinio suinteresuotumo ginčyti jos sprendimus Pirkime I ir Pirkime II, *inter alia* (be kita ko), nes, pirma, atsižvelgiant į tai, jog tiek ieškovė, tiek įmonė A (viena iš trijų įmonių, pripažintų laimėtojomis), paprašyti atsakovės, laiku nepratęsė pasiūlymų galiojimo termino ir nepateikė naujų (pratęstų) pasiūlymų galiojimo užtikrinimo dokumentų, todėl jų pasiūlymai nebegalioja (jie buvo atmesti), jie nėra Pirkimų dalyviai, todėl jiems nekyla jokių tiesioginių teisinių padarinių; antra, dėl šių priežasčių įmonės A pasiūlytos

neįprastai mažos kainos pagrindimo vertinimo teisėtumo klausimas prarado reikšmę. Kasacinis teismas iš esmės sutiko su atsakovės pozicija, kad ieškovė nebeturi teisinio suinteresuotumo ginčyti perkančiosios organizacijos sprendimų, tačiau iš dalies kitais argumentais.

Atskirai nuo kitų vertinant aplinkybę, kad, vykstant šiai peržiūros procedūrai, įmonės A pasiūlymai buvo atmesti, *per se* (savaime) nesuponuoja ieškovės materialaus teisinio suinteresuotumo praradimo. Šiuo aspektu kasacinis teismas pažymėjo, kad ieškovė, teikdama ieškinį, turėjo teisinį suinteresuotumą ginčyti įmonės A pateiktos neįprastai mažos kainos pagrindimo vertinimo teisėtumą bent jau Pirkime I, nes, palankiai susiklosčius teismo proceso eigai, ji pakiltų į trečią vietą (nuginčijus ir įmonės B pasiūlymą ieškovė būtų pakilusi į antrą vietą) ir su ja būtų sudaryta preliminarioji viešojo pirkimo sutartis. Tokiu atveju sutiktina, kad ginčas dėl įmonės A pasiūlymo, vėliau atmesto vykdant Pirkimo I procedūras, vertinimo teisėtumo prarastų teisinę reikšmę, tačiau tai nereikštų ieškovės materialaus teisinio suinteresuotumo praradimo, nes jos, siekusios iš Pirkimų pašalinti šį trečiąjį asmenį, interesai iš esmės būtų patenkinti (nors ir kitu pagrindu), nepriklausomai nuo tokios bylos procesinės baigties (ieškinio patenkinimo ar bylos nutraukimo).

Išvadą dėl ieškovės teisinio suinteresuotumo kasacinis teismas padarė ir dėl atskirai nuo kitų vertinamo atsakovės argumento, susijusio su pačios ieškovės pasiūlymų atmetimu, nes kasacinio teismo praktikoje iš esmės pripažįstama iš viešojo pirkimo konkursų teisėtai pašalintų tiekėjų teisė ginčyti perkančiųjų organizacijų veiksmų dėl kitų ūkio subjektų pasiūlymų teisėtumą. Vis dėlto kasacinis teismas nurodė, kad aplinkybes, jog įmonės A ir ieškovės pasiūlymai buvo atmesti, vertinant ne atskirai, o kartu, patvirtinama atsakovės pozicija dėl ieškovės teisinio nesuinteresuotumo toliau tęsti nagrinėjamą peržiūros procedūrą.

Atsižvelgdamas į tai, kad ieškovės pasiūlymai buvo atmesti, o iš Pirkimo I ir Pirkimo II procedūrų tuo pačiu pagrindu pašalintas ir trečiasis asmuo įmonė A, kasacinis teismas konstatavo, jog ieškovei teisėtas interesas (lūkestis) ginčyti perkančiosios organizacijos veiksmus galėtų būti pripažįstamas tik tuo atveju, jei jai sėkmingo teismo proceso atveju pavyktų pasiekti Pirkimo I ir Pirkimo II procedūrų pabaigą tikintis naujos viešojo pirkimo procedūros inicijavimu. Tačiau ieškovė kvestionavo tik įmonės A ir įmonės B pateiktų neįprastai mažos kainos pagrindimo vertinimą, o be šių ūkio subjektų, pirkimo procedūrose dalyvavo ir kiti dalyviai, kurie perkančiajai organizacijai pateikė tinkamus pasiūlymus.

Dėl to ieškovė, net ir jai palankaus teismo ginčo rezultato nagrinėjamoje byloje atveju, negalėtų tikėtis, kad Pirkimo I ir Pirkimo II procedūros būtų nutrauktos, o perkančiosios organizacijos sprendimų dėl pasiūlymų eilių (ar preliminarinių sutarčių) sudarymo panaikinimas ar pakeitimas tokiu atveju negalėtų būti laikomas teisėtu ieškovės subjektyvių teisių įgyvendinimu (gynimu). Taigi iš viešojo pirkimo procedūrų galutinai pašalintam tiekėjui pakanka ginčyti laimėtojo pasiūlymo vertinimą, tik jei palankaus teismo proceso atveju tai potencialiai suponuotų poreikį atlikti naują viešojo pirkimo procedūrą. Atitinkamai, kai viešojo pirkimo konkurse, be laimėtojo, yra ir kitų tiekėjų, tik pirmą vietą užėmusio tiekėjo pasiūlymo vertinimo neteisėtumo pagrindimas (įrodymas) iš principo (nebent ieškovas įrodytų priešingai) nekvalifikuotinas kaip subjektyvių teisių įgyvendinimas, todėl teismo atskirai neginamas.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismo nutartį paliko nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. birželio 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-179-378/2020

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

Gynėjų g. 6, 01109 Vilnius

Tel. + 370 5 2 616 466

Faks. + 370 5 261 6813

El. paštas: lat@teismas.lt

www.lat.lt